

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

A szerkesztésért felelős: Kornfeld Gyula.

Megjelenik **minden hó 1-én.** — Kiadja az „**Orsz. Izr. Tanító-egyesület.**“ — Előfizetési ár nem tagok számára egész évre 4 korona — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak **Györi Adolf** egyesületi pénztároshoz, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. Szerkesztőségi iroda VII., Sip-utca 12. szám.

TARTALOM: Lovag Wechselmann Ignác. Irta Csukási Fülöp. — Zárószámadásainkról. Irta: Hajnal Jakab. — Iskolai kirándulás a csillagos égbe. Irta Lederer Ábrahám. — A nevelés ethikai oldala. Irta Hoffmann Mór. — A zsidó tanítói árvák ügyéhez. Irta Grossmann Mór. — Miért? Irta Neumann Vilmos. — Tárca Két Purim Damaszkuszban. Irta Klein Mór. — Szemle. — Egyesületi élet. Könyvismertetések. Nekrolog Baumgarten Simon. Irta Schönbrunn Márk. — Hírek iskoláink életéből. — Vegyesek.

Lovag Wechselmann Ignác

1828--1903.

Lovag Wechselmann Ignác

1828—1903.

Megszakadt a nagy szív, mely szenvedő embertársaiért oly melegen érzett; megmerevedett a kéz, mely a fejedelmi kincseket nekünk, néptanítóknak szórta.

Aki „apja volt a szükölködőnek és még az ismeretlennek is védelmezője, szeme volt a vaknak és lába a bénának“ *Wechselmann Ignác* fenkölt alakja porba hullt, magas röptü lelke elhagyta porhüvelyét.

Fekete lobogót hajtogat a szél, sötét suhogása megrezzenti szívünket.

Aki egész életét az építőművészetnek szentelte és szellemi kincseit tündérkerttel ékes márvány paloták emelésére fordította, halálában is folytatta mesterségét.

Hajlékot épít a szegény iskolamesternek, iskolát a vaknak, kinek kínjait két évtizeden át érezte.

Nemes idealismustól serkentve visszaadja a szegényeknek azt, a mit a gazdagoknál szerzett, a palotából hozott kincseket behordja a kunyhóba, a rideg kemény kő átváltozik kenyérré.

Frey, Wodianer és *Rökk Szilárd* után jött *Wechselmann Ignác*, a ki 300 tanítónak, köztük 150 zsidónak juttatott kincseiből.

Az építőművész ebben is folytatta mesterségét. *Halhatatlan emléket emelt önönmagának*, melyet sár be nem piszkít, eső, hó meg nem rongál; a haza, faj és hit iránt való ragaszkodásnak, a nemes áldozatkészségnek, az igazi könyörületességnek emelt elpusztíthatlan emlékoszlopot.

Mély megindulással állta körül a magyar tanítótság *Wechselmann Ignác* ravatalát.

Kegyeletos hálával kísértük örök nyugalomra azt a férfit, ki egész életén át a kötelességtudásnak és szerénységnek mintaképe, a szegényeknek gyámolítója, vigasztalója és barátja volt.

Származásra nézve idegen, de a magyar nemzet olvasztó kohója magasröptü lelkét, színarany szívét magyarrá változtatta; áldozatkész bajnoka lett a nemzeti közművelődésnek.

Felénk, zsidó tanítók felé, akkor közeledett, midőn egyesületünk 25 éves fennállásának megünneplésére az árva-alap megteremtéséhez fogtunk.

Ez időtájra esik az elhunyt végrendeletének keltezése.

Ez időtájban kibocsátott szózatunk a zsidó tanítótság felé fordította jobbjaink figyelmét.

Fájdalommal tapasztaltuk, hogy nemzeti és felekezeti kettős missziót teljesítő egyesületünkre alig gondolnak a jótékonyág számtalan intézményeire ezreket áldozó hitrokonaink.

Az ezer tagból álló magyar-zsidó tanítóság ugyancsak jogos óhajtásának adott kifejezést akkor, midőn kívánta, hogy az a testület, mely felekezetünk legdrágább kincsének, ifjuságának nevelését és oktatásának kettős terhét viseli, erélylyel, lelkesedéssel és öntudattal való küzdelmében hitközségeink és földi javakkal megáldott egyes hitrokonaink részéről, az eddiginél nagyobb mérvű anyagi támogatásban részesüljön.

Ekkor történt, *hogy felhívásunk közvetlen hatása alatt*, a nemes emberbaráti érzelmeiről már akkor is általánosan ismert többszörös milliomos hitrokonunk, Wechseltmann Ignác kilépett fényes palotájából és magasztos érzelmek által sugallva, fajszeretetétől ösztökélve, *személyesen* felkereste a szegény tanítót szerény hajlékában, hogy mint első, mint kezdeményező, nagyobb összeggel nyissa meg az árva-alapra adakozók fényes névsorát.

S köszönetet sem várva, fényben égő szemmel, örömtől sugárzó arccal távozott abban a tudatban, hogy számtalan nemes cselekedeteit sikerült ismét egygyel, tán a legnemesebbikkel szaporítania. Az irgalomnak ily magasztos módon véghez vitt cselekedete ragyogó fénynyel világítja meg a nemes elhunyt belső lényét.

Ez volt Wechseltmannak első közeledése a zsidó tanítókhöz.

Árva-alapunknak első sark-kövét tehát a királyi paloták és zsinagógák híres építője, *Wechseltmann Ignác* rakta le. Ezen történelmi tény konstataálásával tartoztunk a nagy építő halhatatlan emlékének.

Egyesületünk rövid idővel rá disztagjai sorába iktatta. A diszokmányt átadó küldöttség elismerő hálája előtt szerényen *elbujdosott*.

Most, hogy kipattant a nagy titok, hogy évenként 300 tanító fogja élvezni fejedelmi alapítványának gyümölcsét, úgy mint akkor, 1891-ben, újra elbujdosott, csak hogy oh fájdalom, mélyen a föld alá, nyirkos hideg gödörbe, nagy nehéz márványkövet hengerítettett a kis nyílás szájára, hogy ne hallja, ne lássa, meg ne bántsa a hálás tanítók szívből fakadt hálaszózata.

„Ne bántson a hálás tanítók
Szívből fakadt, rövid szava!
Dudolj fölötte altató dalt,
Illatlehu lány fuvalom!
Borulj fölé virág szelíden,
Áldott legyen e sirhalom!“

Csukási Fülöp.

Zárószámadásainkról.

Kötelességünkhöz hiven az idén is bemutatjuk zárószámadásainkat. Ez a számadás az 1902-dik évi működés tükre és immár a 36-dik az egyesület fennállása óta.

Azok a rideg számcsoportok, melyek e kimutatásból tisztelt tagtársainkhoz szólanak, sokat mondók. Figyelő szemmel kísérvén a tételeket, megállapíthatjuk, hogy ez a számadás voltaképp fényes bizonyítvány az egyesület céltudatos működéséről, mert tanuságot tesz róla, hogy egyesületünk a lefolyt évben is feladatának magaslatán állott és nem maradt a mult éveknél mögötte! Ellenkezőleg, előre *halad* azon az *egyenes uton*, mely felvirágzásához vezet és melyen haladva, évről-évre csak gyarapodnia, erősödnie kell.

Hogy mindezekről meggyőződhetünk, állítsuk szembe az utolsó tíz év zárószámadásait a mult évi számadással. A lefolyt tíz évben átlagos évi bevételünk 17.855 korona, az 1902. évi pedig 19.643 korona; 1788 koronával vettünk be többet, mint az előző években átlagosan. Átlagos évi kiadásunk 11.772 korona, míg az elmúlt évben 13.133 koronát adtunk ki; tehát 1361 koronával többet fordíthattunk segélyezés, ösztöndíj és egyéb kiadásainkra. A lefolyt tíz év alatt évenként átlag 6083 koronát takarítottunk meg, míg a mult esztendőben 6510 korona volt a bevételi többlet.

Mindezek a számok ékesen szólnak helyes gazdálkodásunk mellett és biztos zálogát képezik az egyesület folytonos gyarapodásának. Az egyesület vezetősége anyagi gyarapodásunkkal lépést tartva, évről-évre nagyobb és nagyobb összegekkel siet a sorscsapások sújtotta tagtársak vagy azok özvegyeinek és gyermekeinek segítésére. Míg 1901-ben csak 6511 koronát költhettünk segélyezésekre és ösztöndíjakra, addig 1902-ben 7168 koronát, vagyis egy év alatt 657 korona e helyütt az emelkedés.

Ezen az uton előre törni, ez mindnyájunk közös érdeke. A kimutatott nagy összegek előteremtésén közösen fáradoztunk, ne lankadjon hát ez a mi buzgalomunk a jövőben sem.

Ismerje mindenki szent kötelességének kiadványaink használatát; verbuváljon mindenki rendes és pártoló tagokat, s legyünk azon a tőlünk telhető legnagyobb buzgalommal, hogy sűrű gyűjtéssel jótékony alapjainkat növelhessük.

Ha a magyarországi zsidó iskolák minden tanítója úgy viselné szívében a mi közös érdekünket, mint egyesületünk derék tagjai, jövedelmünk ugyyszólván megkétszereződne. A segélyezést pedig ugyancsak megkétszerezhetnénk.

Oh, a *nem tagok*, sajnos, csak akkor látják be, hogy micsoda erkölcsi és anyagi erő rejlik az egyesülésben, a mikor a sors könyörtelen keze arra készíti őket, hogy egyesületünk erkölcsi védelmét és anyagi támogatását igénybe vegyék. Ekkor a legközömbösebbek is tudják, hogy van a zsidó tanítóságnak országos egyesülete, hogy van az üldözött tanítónak pártfogója.

Egyesületünk — amennyire költségvetése és jövedelme megengedi — nem tagokat is részesített anyagi segélyezésben. De mennyivel nagyobb összeggel segíthetné őket, ha vagyoni gyarapodásunkat működésük éveinek folyamán elősegítették volna. Mert ismételtül mondom, ha *minden* zsidó tanító tagunk volna, kétszeres erővel szállhatnánk sikra tagjaink érdekében.

•Fel tehát a tömörülésre! Lépjen tagjaink sorába *minden zsidó tanító!*

Az egyesület az anyagiakon kívül még egyéb, nem kevésbé fontos érdekek szolgálatában is fejt ki üdvös működést. Erre mutat a zárószámadások két olyan kiadási tétele, melyre nézve sokan azt kívánják, hogy mennél kisebb számmal representálódjék. Ez a két tétel a havi közlöny és az ügykezelés költsége. Azt tartják sokan, hogy mennél kevesebbet költünk e címek alatt, annál dicséretesebb a gazdálkodás. Ez azonban álokoskodás, mert a

céltudatos gazdálkodásban sokszor a helyén nem való takarékoság pazarlás. Vannak kiadások, a melyek busásan térülnek vissza és így befektetés számba mennek.

Kimutatásainkban pl. az *Értesítő* kiadásai 2512.36 koronát tesznek ki. Szép összeg ugyan, ámbár a megelőző évben 27.50 koronával többbe került a lap: de hogyan teljesíthetné az egyesület azon fontos missziót, melyet maga elé tűzött, közlöny, egyesületi lap nélkül. Nem tekintve, hogy az Izr. Tanügyi Értesítő az egyetlen magyar zsidó pädagogiai lap, melyet fentartani egyesületünknek erkölcsi kötelessége, e lap egyszersmind egyesületünk szellemi működésének méltán becsült és nagyra tartott foglalatja; szellemi kapocs ez, mely a központot minden egyes taggal állandó összeköttetésben tartja; közlöny, mely a vezetőség minden törekvésével, minden cselekedetével rögtön megismerteti tagjainkat és minden ügyben a közvélemény kialakulásához hozzájárul. Jelenlegi terjedelmében pedig oly sokoldalú, hogy a továbbképzés becses eszközévé vált a magyar-zsidó tanítószág számára.

Az „*Értesítő*“ révén sok olyan jövedelmi forrás nyílt meg egyesületünk számára, melyek különben zárva maradtak volna előttünk, és az *Értesítő* olyan hathatós eszköze a propagandának, a kartársak összetartó erejének fejlesztésére, tanítóink erkölcsi és társadalmi érdekeinek megóvására, hogy a reá fordított összeget sokalni gondolkodó ember soha sem fogja.

De még a kezelési költségek közt is, a melyeknél a szükséges takarékoságot mindenkor szem előtt tartottuk, van olyan kiadási tétel, mely az egyesületre nézve produktív. Itt szerepelnek a vidéki körök szervezéseinek költségei, a melyek közel 400 koronát igényeltek a lefolyt évben. Az erkölcsi cél, melynek ezzel szolgáltunk, sokkal fontosabb, mintsem azt első pillanatra gondolnók. A vidéki körök működésének fellendítése első sorban a tanítószág tekintélyének emelését célozza. E tekintetben az egyesület vezetősége rá is mutathat szép sikerekre. És remélhető, hogy a jövőben ezen úton haladva, nem lesz többé visszaesés, a mint azt, sajnos, a megelőző években tapasztalnunk kellett. Ha vidéki köreink céltudatossággal teljesítik feladatainkat, felekezeti tanügyünk örvendetes haladást fog felmutathatni, a mi tulajdonképpen egyesületünk egyik főcélja. Ezek a célok lebegnek a vezetőség előtt léptenyomon, az egyesületi működés minden ágában, ezek a célok tükröződnek vissza ezidei zárószámadásunk minden tételében is, és siker csak úgy fogja fáradozásunkat koronázni, ha minden egyes kartárs vállvetve, lelkes buzgalommal részt vesz a közös munkában.

Hajnal Jakob
egyes. titkár.

Iskolai kirándulás a csillagos égbe.

(Folytatás.)

Mind e 48 csillagkép nem látható szeptember és október hónapban, pl. az ikrek, az Orion, a nagy kutya, ezek csak a későbbi hónapokban kelnek fel, pl. decemberben és még április, május havában észlelhetők.

Ha a Természettudományi Közlöny egy egész évfolyamát használjuk azon célból, hogy a 12 havi csillagos térképet egymással összehasonlítsuk a csillagképek és az egyes csillagok felkeresésére, delclésére és lenyugvására, láthatóságára, csoportosítására, helyzetére, irányára nézve, akkor még jobban tanuljuk megismerni a csillagos eget.

A kinek nem áll rendelkezésére ez a fentnevezett havi lap, annak ajánljuk a „*Kincses kalendárium*“ című naptárt, mert ebben is megtalálja az év 12 hónapi csillagos térképét.

Ezen két bemutatott mappán az arab számjegyek mellett még görög betűket

lehet látni. Ezekkel az újabb kor csillagásza 1600 óta a csillagképek egyes csillagait nevezték meg, a mit általánosan elfogadtak. Alfa (α) jelzi a legfényesebb csillagot, Beta (β) a kevésbé fényesebbet ugyanazon csillagképben. A görög betűt a csillagképek neveinek genitivusa követi, pl. Beta Ursae Majoris, Beta Persei stb.

De a görög betűk száma csak 24-re rúg és vannak csillagképek, melyek több mint száz csillagból állanak, mint például a nagy medve; ezek megnevezésére azután a latin betűket, és ha ezek még nem elegendők, akkor ismét az arab számjegyeket használják.

A csillagászati Almanachokban, évkönyvekben és katalogusokban található sok ezer csillag jelölve van nevével, vagy görög betűkkel vagy helyzetének, szélességének és hosszúságának meghatározásával. De sok feltűnő csillagnak van saját neve, leggyakrabban arab nevek, pl. Beta β Ursae Majoris = *Mérak*, Beta β Ursae Minoris = *Kochab*, Alfa Kassiopeia = *Schedis*, Gamma Andromedei = *Alamuk* stb.

Az eddig már bemutatott csillagképek egyes csillagai nem tűnnek fel fényük által, mint más csillagképek egyes csillagjai; ezek neveit a közvetlen bemutatás alkalmával fogom felsorolni.

VI. A csillagok nagysága.

Mielőtt erről beszélnék, még a csillagok *fényéről, nagyságáról* fogok rövid említést tenni. Erre nézve a csillagászok az 1200 millió csillagot 20 osztályra osztották fel és pedig rend szerint:

Az	I. rendű csillagok száma:	20
a	II. rendű megközelítőleg 3-szor annyi:	65
a	III.	200
a	IV.	500
az	V.	1400
a	VI.	5000
a	VII.	20000
a	VIII.	68000
a	IX.	240000
a	X.	720000 stb.

Az első hat osztályhoz tartozó csillagok pusztán szemmel láthatók; az utána következő 4 osztályhoz tartoznak azon csillagok, melyek közép nagyságú távcsővel láthatók; a többiek létezését csak a legnagyobb távcső és az égi fényképezés árulja el; és ha tekintetbe vesszük azt, hogy ezen végtelen, határtalan űrben millió és millió égi test mozog, kering, s hogy ezek közt oly csillagok is vannak, melyek sok ezerszer nagyobbak a mi napunknál, akkor valóban nem tudjuk azt, vajjon jobban bámuljunk-e a Teremtő hatalma felett, melylyel ő ezen fogalmunkat felülmuló nagyszámu és végtelen nagyságu csillagokat megteremtette, vagy a Teremtő mindenhatósága és jósága felett, melylyel ő az embert oly szellemi tehetségekkel áldotta meg, a melyekkel képes ezen szám-talan égi test nagyságát, távolságát megmérni és meghatározni.

VII. Néhány csillag bemutatása.

A csillagképek neveit a térképen lehet olvasni, sőt az egyes csillagok helyzetét és nagyságát is a rajzok által lehet megismerni, de a csillagok *fényét, világosságát, csillogását, ragyogását, pislogását, szikrázását, látszólagos és valódi mozgását, felkelését, lenyugvását* és mindazon gyönyörű jelenségeket, melyek éppen az észlelő lelkére, kedélyére oly hatalmas hatást gyakorolnak,

czeket sem a mesterséges éggömbön, sem a térképen nem lehet észrevenni, ezek csak az égboltozat közvetlen figyelése alkalmával észlelhetők.

Azért folytassuk a megkezdett kirándulásokat a csillagos égbe.

Forduljunk ismét éjszak felé és huzzunk ismét egyenes vonalat az éjszaki sarkcsillagtól nyugat felé a Zenithez, akkor egy elsőrendű pompás kék csillagra akadunk, melynek neve Alfa Lyrae vagy *Véga* és ez a „*Lant*” csillagképhez tartozik. Huzzunk még egy egyenes vonalat az éjszaki sarkcsillagtól nyugat felé, de még inkább a Zenithez, akkor találjuk a *hattyu* nevezetű csillagképet, melynek legfényesebb csillaga Alfa Cygni = *Deneb* névvel. Az éjszaki fehér sarkcsillag, a kék Véga és a fényes Deneb háromszöget képeznek.

A lantról a mythologia a következő mondát tartalmazza: *Mercur*, *Mars* és *Maja* fia, már születése után rendkívüli tehetségeket mutatott. Születése után négy órával már felugrott bölcsőjéből, megszökött anyja házából és elhajtotta az Apolló templomához közeli legelőre ennek teheneit, melyekből két darabot levágott és ezeknek beleit egy teknősbéka magas hátpajzsa fölé felhuzta, és így lett Mercur a lant feltalálója. Miután a lopott marhákat egy barlangba rejtette el, visszatért anyjához és ismét lefeküdt a bölcsőbe, mintha semmi sem történt volna; de az anyja és a környezet bámulta szép dalait, melyet a kis gyermek a hangszeren játszott. Végül Apolló megtalálta marháinak tolvaját és Mars elé hívatta őt. Ez elítélte Mercur rossz tettét és azt parancsolta neki, hogy a rabolt csordát adja vissza tulajdonosának. De Apollónak annyira megtetszett a Mercur által feltalált hangszer, hogy lemondott a tehenekről oly feltétel alatt, hogy Mercur neki cserébe a lantot adja át. Ez meg is történt; későbben átment ezen hangszer Orpheus, híres énekes kezébe és halála után Mars ezen lantot a csillagképek közé helyezte el, ezen fontos találmány emlékeül.

Folytassuk ismét utunkat és pedig utazzunk a nagy medvének rudja utolsó csillagától *éjszaknyugat* felé, akkor találkozunk ismét egy elsőrendű vörös csillaggal, melynek neve *Arkturus* és a *Bootes* csillagképhez tartozik; Bootesről pedig azt mondja a mythologia, hogy ő találta fel a hasznos ekét és háladatosságból örökítették meg nevét az égboltozaton.

Ha a nagy medve „Alfa Ursus Majoris”-tól egyenes vonalat huzzunk kelet felé, nagyon közel a tejúthoz a Perseustól éjszakfelé, akkor egy 66 csillagból álló csillagképhez jutunk, melynek neve a *kocsis*, Auriga, azaz a kaszás, a ki az első szekeret készítette és ezen csillagképben egy elsőrangú sárga-szinű csillag fénylik, t. i. a *Capella* = Alfa Aurigae.

A csillagos ég első bemutatása alkalmával figyelmeztettem Önöket arra, hogy különféle pontokat és segédköröket kell használnunk a jobb tájékozás céljából a csillagok megismerésére. A Zenit és a tejút mellett használjuk is az egyenlítőt és az Ekliptikát. Ezen célból irányozzuk szemeinket keletfelé és majdnem a Zenitben, a tejút keleti oldalán ismét találkozunk a már ismert Andromedea csillagképpel és *délkeletfelé* akadunk 3 kisebb csillagból álló csillagképre, melynek neve a *kos*; ezen csillagkép az állatöv egy csillagképe, s a második délkörben található, ott, a hol az Ekliptika az egyenlítőt átmetszi. Kétezer évvel ezelőtt a nap a kosban állt. Ha az Ekliptikán egy körülbelül 2°-nyi ívben tovább utazunk, látunk ismét egy másik, még szebb állatövi csillagképet, t. i. a *bika* csillagképet, ott állott a nap a vetés idején. A bikától keletfelé t. i. a tejút domboru oldalán, a kocsis keleti oldalán észlelhető egy gyönyörű szép elsőrangú *Aldebaran* nevezetű csillag és egy kis csillagokból álló és *Fiastyuk* nevezetű csillagcsoport által megismerhető. Ezen csillagcsoport már a régi népeknél Pleiadok, a zsidóknál *Kimok* név alatt volt ismeretes és mint a tavasz első hirdetője, a hajósoknál kalauzul szolgált. Ezen két csillag között halad az Ekliptika. (L. Amos próféta 5. fejj. 8 v., Jób könyvét 9 fejj. 9 v. és Petőfi: Világos kék a csillagos éjszaka c. költeményét.)

A tejúton már láttuk a Cassiopeianál a kocsist, a bikát, ha tovább utazunk a nyugat felé húzódó tejúton, akkor találkozunk egy három csillag által felismerhető csillagképpel, melynek neve *sas*, azon madár emlékeül, mely Marsnak sok jó szolgálatot tett. Ezen három csillag középsője elsőrangú szép csillag és neve (Alfa Aquilae) *Altair*.

A csillagos égbe való első utazásunk alkalmából kiindultunk a nagy és kis medvétől, mert ezek a Cassiopeiával együtt könnyen megismerhetők sajátosságos alakjukról és egész éven át láthatók. Búcsúul nézzük ezeket még egyszer; ezek október hóban szintén éjszakfelé, de közel a szemhatárhoz észlelhetők. A kis és nagy medve között, a Cepheustól nyugatfelé, egy kígyóalaku sok kis csillagból álló, s folytonosan látható (a circumpolaris) csillaghoz tartozó csillagkép húzódik, melynek neve *Sárkány* és ez emlékeztet azon százfejű sárkányra, melynek a mythos szerint feladata volt az arany almákkal diszített kertet őrizni. A híres *Herkules* csodás tettei között a mythos ezen óriási sárkány megölését is felsorolja. Azért Mars ezen hőst is a csillagok közé helyezte el. Ha a sárkánytól egy egyenes vonalat húzunk éjszaknyugat felé, akkor egy 135 drb 3—4 rangú csillagból álló csillagképhez akadunk, mely *Herkules* emlékére az ő nevét viseli és a térképen úgy van rajzolva, mintha az egyik lábával a sárkány fején állana.

Most célszerű lesz, hogy a ma este látott csillagképeket a természet után lerajzolják, mert ezáltal ezen alakok jobban megmaradnak az emlékezetben, ami egyszersmind a csillagok megismerését előmozdítja.

A csillagok *fajairól, számáról, neveiről, nagyságáról* már beszéltem, de még szükségesnek tartok a csillagok *helyzetéről* és *távolságáról* néhány nevezetes adatot közölni.

Számtalan csillag kering a végtelen űrben és hogy ezek közt jobban tájékozhatjuk magunkat, elkerülhetetlenül szükséges, hogy ezek egyikének helyét pontosan tudjuk meghatározni. Midőn én Önöknek a csillagképeket és a csillagokat mutattam, ezek helyét úgy határoztam meg, hogy hivatkoztam a láthatárra, a tetőpontra, az egyenlítőre, a világtájéokra, a sarkcsillagra, vagy más már ismert csillagokra, de ezen helymeghatározás nem elég pontos, mert a csillagképek látszólag mozognak és vagy keleten, vagy a Zenitben vagy nyugaton láthatók.

Az ilyen ép oly határozatlan megjelölés, mintha azon kérdésre: „Hol fekszik Budapest?” azt válaszolnám, hogy Budapest Pozsony és Nagyvárad közt fekszik. Egészen más, határozottabb és pontosabb a válasz, ha azt mondom: hogy Budapest fekvése $+47^{\circ} 29'$ és $45''$ a földi egyenlítőtől a polus felé, vagyis ez az éjszaki *szélessége* és $19^{\circ} 3' 8''$ távolsága a Greenwichi délkörtől, vagyis ez a keleti *hosszúsága*.

Ép oly módon határozzuk meg a csillag helyét a többi csillagok közt. A mértanból tudjuk azt, hogy egy pont fekvését meghatározhatjuk két más ponttól való megmérése által, melyek helye már ismeretes. A csillagok helyét szintén meg lehet határozni két más ismert pont által, vagy a *láthatár* és a *délpont*, vagy az *egyenlítő* és *délkör*, vagy az *egyenlítő* és a *tavaszi pont*, vagy az *eklyptika* és a *tavaszi pont által*.

A sarkpontot és a tavaszi pontot már régen használták egy csillagtávolság és helyének meghatározására. Azt is vették észre, hogy 2000 évvel ezelőtt a tavaszi pont a *kos* állatövi csillagképben, az őszi pont a *mérleg* állatövi csillagképben feküdt, de hogy ma az első, t. i. a tavaszi pont nem a kos, hanem a *halak*, az őszi pont nem a mérleg, hanem a *szűz* állatképben található.

A csillagászok már régi idő óta mérték a csillagok távolságát az egyenlítőtől éjszak vagy délfelé és ezt nevezték a csillag éjszaki (+) vagy déli (—) *elhajlásának* (declinatio) és azután megmérték a csillag távolságát a tavaszi pontig és ezen távolságot a csillag *emelésének* (Rectascensio) nevezték. Ha pl.

egy csillagász egy új bolygót vagy üstököszt fedez fel, akkor mindenekelőtt az égen ezen két mérést végzi és minden csillagásznak jelentést tesz felfedezéséről, közli ezen új csillag helyét és ezáltal minden csillagász fáradság nélkül találja meg az új csillagot. Későbbben a csillagászok ezen új csillag elhajlását, declinatioját (+ — d) és emelését (Rectascensioját) (Ra) feljegyzik az éggömbön vagy a csillagászati évkönyvben.

Keressük pl. az éggömbön Capella Alfa aurigae (declinatioját) *elhajlását* és (Rectascensioját) *emelkedését*. Ha a Capellától húzunk egy párhuzamos kört az első délkörig, akkor ezt olvashatjuk le: $45^{\circ} 53' 8''$ és ez a Capella + *declinatioja*, elhajlása; ha a Capellától húzunk egy vonalat az első tavaszi pontig, akkor olvashatjuk az *egyenlítőn* a Capella rectascensioját, *emelését*, ez t. i. 76 fok, 9 ívperc és 17 ívmásodperc; de az ív fokainak számát lehet órák számában is kifejezni, pl. Budapest-Fiumeig való út = 600 km; de minthogy a gyorsvonat óránként 60 kilométernyi utat tesz, lehet 600 km. helyett 10 órányi gyorsvonati utat is mondani, azaz lehet az út hosszúságát időben is kifejezni.

Minden csillag látszólag a föld körül kering 24 óra vagy egy nap alatt — de tényleg ez a föld fordulásából ered saját tengelye körül — ezen út egy kör, ezen kör = 360° ; a csillag tehát *óránként* (h) $360 : 24 = 15^{\circ}$, *1 perc* (m) *alatti* $\frac{15^{\circ}}{60} = 15'$ ívp. és egy másodperc (s) alatt 15 ívmásodpernyi ($15''$) utat tesz. A Capella emelése (Rectascensioja) körülbelül 75° ívfok, vagy időben kifejezve 5 óra, úgy, hogy azt is lehet mondani, azon órák, percek és másodpercek száma, mely egy csillag távolságát jelzi a tavaszi ponttól az egyenlítőn, ezt a csillag emelésének, rectascensionak nevezik. Ezért az időnek átváltoztatásához ivekre következő számok jegyezendők meg:

$$\begin{aligned} 1 \text{ h} &= 1 \text{ óra} = 15 \text{ fok} = 15^{\circ} \\ 1 \text{ m} &= 1 \text{ időperc} = 15 \text{ ívperc} = 15' \\ 20 \text{ m} &= 20 \text{ időperc} = 5 \text{ fok} = 5^{\circ} \\ 1 \text{ s} &= 1 \text{ másodperc} = 15 \text{ másodívp.} = 15'' \end{aligned}$$

és az iveknek átváltoztatására nézve:

<i>Ívmérték:</i>	<i>Időmérték:</i>
$1^{\circ} = 1 \text{ fok} = 4^m = 4 \text{ perc} = 4'$	
$10^{\circ} = 10 \text{ fok} = 40^m = 40 \text{ időp.} = 40'$	
$15^{\circ} = 15 \text{ fok} = 60^m = 60 \text{ időp.} = 1 \text{ óra}$	
$100^{\circ} = 100 \text{ fok} = 6^h 40^m = 6 \text{ óra } 40 \text{ p.} = 6 \text{ óra } 40'$	
$1' = 1 \text{ ívp.} = 4^s = 4 \text{ mperc} = 4''$	
$15' = 15 \text{ ívp.} = 1^m = 1 \text{ időp.} = 1'$	
$60' = 60 \text{ ívp.} = 4^m = 4 \text{ időp.} = 4'$	

Összehasonlítás végett még közöljük itt néhány égi test emelését és elhajlását:

<i>A nap</i>	<i>emelése:</i>	<i>elhajlása:</i>
március 20-án	23 óra 56 perc	— $0^{\circ} 26'$
március 21-én	0—0	$0^{\circ} 3'$
június 21-én	$5^h 56'$	+ $23^{\circ} 27'$
szept. 24-én	$17^h 2'$	+ $0^{\circ} 11'$
decemb. 21-én	$17^h 50'$	+ $23^{\circ} 27'$

A *hold emelése* havonként 0-tól emelkedik $23^{\circ} 17'$ percig, a hold *elhajlása* pedig változik havonként 19° északi és 19° déli elhajlás közt.

<i>A hold</i>	<i>emelése:</i>	<i>elhajlása:</i>
1903 III. 1	6 óra 10 perc	+ $2^{\circ} 24'$
III. 15	13 9	— $7^{\circ} 6'$
III. 22	19 5	— $17^{\circ} 18'$

<i>A Jupiter</i>	<i>emelése :</i>	<i>elhajlása :</i>
1902 szeptemb. 1-én	— 20 óra 47 perc	18° 52'
szeptemb. 9-én	20 44	19° 17'
október 1-én	20 40	19° 18'
október 25-én	20 43	19° 5'

Az égi testek helyzetének tudományos meghatározása már a görög tudósoknál ismeretes volt, pl. *Aristarch* 300 évvel Kr. e. már kiszámította, hogy a hold távolsága 56 földfélátmérőre rúg. *Hipparch*, a háromszögtan (Trigonometria) megteremtője 200 évvel Kr. e. már 1022 csillag helyét határozta meg. Már akkor tudták azt, hogy egy csillag távolságát két pont választása, egy háromszög rajzolása és a szög nagyságának kiszámítása (parallaxis) által lehet meghatározni. A hold egyenlítői parallaxisai pl. az a szög, mely alatt a hold középpontjából néző szem a föld egyenlítő félátmérőjét látja. A hold parallaxisa = $0^{\circ} 57' 2''$ és távolsága = 50.000 mf. = 360.000 kilometer.

A matematika, physika és az astronomia haladása és a csillagászati műszerek tökéletesítése által sikerült a régi számításokat helyesbíteni és a távolabb levő és kisebb állócsillagok távolságát is kiszámítani. *Bessel*, igen híres csillagász (1784—1846) volt az első, ki a hattyu 61 csillagánál a parallaxis nagyságát $0^{\circ} 0' 45''$ ban állapította meg és ennek távolságát 10 billió mértföldre vagy 80 billió kilométerre becsülte. Ez oly távolság, melyet lelkünk el sem képzelhet, arról világos fogalmat nem szerezhethünk.

Gill híres csillagász iparkodik következő elbeszélésben egy állócsillag távolságát érzékíteni: Az állócsillagok között a csak a déli ég félgömbén látható Centaurisban előforduló elsőrangú csillag a legközelebb van földünkhöz. Tegyük fel, így mondja Gill, hogy egy vaspálya vezet ezen csillaghoz és hogy a közlekedés könnyű és olcsó legyen, az egy kilométernyi úti díj $\frac{1}{2}$ fillére van szabva. Egy amerikai ember már ezen olcsóság kedvéért is meg akarja tenni ezen utazást, és az angol banknál felvesz egy 22000 millió márkra rugó összeget. Ezen szép pénzzel megy a vasúti pénztárhoz és egy Alfa Centaurisig érvényes uti jegyet kér, mely alkalommal kiderül, hogy ez az óriási nagy pénzösszeg éppen elég az uti díj kifizetésére.

Mint óvatos utazó, a mi emberünk még néhány tudósítást gyűjt, t. i., hogy a vonat 96 kilométernyi órányi sebességgel jár és hogy ezen nagy sebességnek dacára a vonat 48 millió és 66.000 év *mulva* fog a Centaurisba érkezni.

A távolságok oly nagyok, hogy a földi mértékegységekkel nem boldogulunk: pl 1 millió millimeter = annyi mint 100.000 centimeter = 10.000 decimeter = 1000 meter = 1 kilometer; de ezen hosszegység sem elegendő az égi testek távolságának meghatározásánál; pl. már a hold távolsága = 960000 kilometer és a nap távolsága már = 140 millió kilometer. Az Alfa Centauris, a legközelebbi állócsillag azonban már 275000-szer távolabb van tőlünk, mint a nap. Itt is már oly óriási nagy számokat kapunk, melyek leírásánál 30 zerót kellene használni és a melyeket emlékezetben tartani nagyon nehéz volna.

A földrajzi mérföld sem volna elegendő, ha azt egységnek vennők fel. Ez csak a földi utazásoknál alkalmazható.

Ha a vihar, vagy az ágyu, vagy a hang sebességével utaznánk az állócsillagokba, csak sok millió földév *mulva* érkeznénk a legközelebbi csillagokba. A csillagászok tehát az égi testek távolságának érthető és célszerű kifejezésére más *hosszegységeket* választottak, pl. a földsugarat vagy a mi még ennél is jobb, a *fényévet*.

A fény, mint már tudják, egy másodperc alatt 40000 mf. utat, 1 perc alatt 60×40000 mf., egy óra alatt $60 \times 60 \times 40000$, egy nap alatt $60 \times 60 \times 24 \times 40000$ és egy év alatt $60 \times 60 \times 24 \times 365 \times 40000$ mérföldnyi utat

tesz ; ezt az utat tehát időben kifejezzük és ez egy *fényév* = $1\frac{1}{3}$ billió mér-föld = $9\frac{1}{2}$ billió kilometer és ez a mértékegység. Világosság kedvéért néhány bolygó és elsőrangú csillag távolságát ezennel felsorolom :

Mercur	58 millió kilometer	=	7·8 mil. földrajzi mér-föld	
Venus	108	=	14·6	
Föld	— 149	=	20	
Mars	227	=	30·6	
Jupiter	744	=	104·4	
Saturnus	1424	=	192	
Uranus	2864	=	386	
Neptunus	4387	=	660	
Alfa Centauris	41 billió klm.	=	6 billió mf.	= $4\frac{1}{3}$ fényév
61 hattyu	69	=	10	= $7\frac{1}{6}$
A nagy kutyában Sirius	81	=	$11\frac{1}{2}$	= $8\frac{1}{2}$
A sasban Altair	154	=	22	= 16
A lantban Véga	257	=	37	= 27
A bikában Aldebaran	308	=	44	= 32
A kocsisban Capella	308	=	44	= 32
A kis medvében Polaris	440	=	63	= 47
A Bootesben Arkturus	1542	=	223	= 160

(Vége köv.)

Lederer Ábrahám.

A nevelés ethikai oldala.

Két zsoltár. (15. és 24.)

Az ősrégi zsidó költészet Istentől ihletett dalnokainak lelki nagyságát, magasztos gondolkodását, mély érzését, szívöknek az egész világot átölelő és a jóság örök kútforrásából táplálkozó szeretetét mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a lelket gyönyörbe ringató fohászaik, az elmét elragadó elmélkedéseik, szívök mélyéből fakadó könyörgéseik évezredek után is megtartották fenségöket, mert rajtok az emberi lélek mélyében kiirthatatlanul szunnyadó igazságnak emberi gonoszság által el nem homályosítható örök fénye ragyog, mely üdvöt és boldogságot árasztó világosságával betölti a szíveket, közel viszi a lelket Istenhez, a minden jónak örök kútforrásához, s mely ép azért nekik a halhatatlanság örök dicsőségét biztosítja. S valamint az ősrégi korban vigasztalást nyújtottak a búsongó szívnek, a csüggedő kebelnek, a háborgó léleknek ; s valamint a sötét századokon keresztül sok ezer, kínoktól megtört szívnek enyhítő balzsamot nyújtottak, mert fölemelvén őket az Istenhez, könnyen megfeledkeztek a földi élet mulandó gyönyöreiről, felderítvén a mártyr-halál sötét gyászát : úgy még most is vigaszt és enyhet nyújtanak mindenütt, a hol egy kínoktól zaklatott lélek feléjük fordul, az örökkévaló élet kapuját nyitva meg a földi vándor lelki szemei előtt.

A remény, a vigasz, a lelket enyhítő balzsam ilyen öröküde forrásával bir a zsidóság abban a 150 zsoltárban is, melynek nagyobb része a királyi dalnok nevéhez fűződik, s mely a földi élet minden viszonyaira, az emberi lélek minden érzésére visszhangot ad.

Csoda-e, ha az Istent dicsőítő fellengző hymnuszok, e lelkes, a szív mélyéből kitörő ódák, e mély bölcseségről tanúskodó elmélkedések, ezen a szív minden fájdalmas és minden ujongó érzését kifejező énekek a civilizált világ minden népe előtt drágák és becsesek és hogy ezek, bármit is szóljanak a zsidók gyűlölöi, a kik éppen azt támadják meg a zsidóságban, a miben először volt a népek oktatója, jobban, mint bármi más, tanúságot szolgáltatnak arra, hogy a zsidóságnak tiszta ethikai alapja van, mely évezredek sötét borulatán keresztül még mindig eredeti, régi fényében ragyog s arról is, hogy

semmiféle bölcsészet ezeket az ethikai elveket szebben, egyszerűbben é. hatásosabban megkoncipiálni nem volt képes.

És ezek a zsoltárok, melyeknek jó része imakönyveinkben foglal helyet, hogy az ájtatos, tépelődő léleknek vigasztalására, a könnyen esüggedő, gyenge emberi akarat felemelésére és irányítására szolgáljanak, a legtisztább és legnemesebb ethikai elveket tartalmazzák, elegendők arra, hogy az embert földi életének ösvényén keresztül vezessék s hogy lelkét igaz, nemes, emberséges tartalommal töltsék el.

Különösen kitűnnek ethikai tartalmukkal a 15. és 24. zsoltárok, melyek minden dogmatikai vonatkozás nélkül magukban foglalják azokat az ethikai elveket, melyek az embernek, mint sociális lénynek, hivatását, kötelességeit a legteljesebben, magvas rövidséggel élénk állítják. Ezek az erkölcsösség fő-tantételei. A kérdésben, melylyel a zsoltárköltő erkölcsi tételeit bevezeti, rá-mutat a célra, mely e tételek követése által elérhető.* A tiszta moral elvei ezek, leszűrve az ember és lélek mélységes ismeretéből. „Kinek szabad sáto-raidban időzni, óh Uram! Ki lakozhatik szent hegyeden? Azaz: mit kell tennie, hogyan kell élnie az embernek, hogy erkölcsi rendeltetésének megfeleljen? A mi egyuttal annyit jelent, hogy az erkölcsi érzület és cselekvés tisztasága kiemeli az embert a porból arra az eszményi magaslatra, melyre az embernek élete folyamán folyton törekednie kell.

A zsoltárköltő pedig ezeket feleli kérdésére:

1. A ki egyenes úton jár.
2. A ki a jogot gyakorolja.
3. A ki szívében igaz s úgy beszél.
4. A ki nyelvével sohasem rágalmoz.
5. A ki rosszat nem tesz felebarátjával.
6. A ki embertársát nem gyalázza.
7. Ki a megvetendőt nem becsüli.
8. A ki az istenfélőt tiszteli.
9. A ki saját kárára eskszik és szavatartó.
10. A ki uzsorára pénzt nem ad.
11. A ki meg nem vesztegetve védi az ártatlant.

A ki ezeket cselekszi, teszi hozzá a dalnok, sohasem ingadozik.

Ezzel, mond Lazarus (i. h. 106. l.) a morális siker van kifejezve, hogy az akarat folyton állandóvá, sohasem ingadozóvá, egyszóval szentté válik.

Van-e a nemesebb értelemben vett nevelésnek szebb feladata, mint a szellemnek, az akaratnak ethikai alapon való képzése, fejlesztése?

Korunknak talán legsajnálatosabb jelensége, mely a mélyebben kutató szemei előtt feltárul, az, hogy nincs ifjuságunk. Abban az értelemben nincs, melyben mi ezt szeretnők fejlődni és nőni látni, azzal az üdeséggel és lelki vidorsággal, azzal az életörömmel és fürgeséggel, mely az ifju korhoz annyira illik, menten attól a világfájdalmas philisterségtől, száraz komolyságtól, mely az ifjusághoz schogysem illik; a melyhez a ripökségnek bizonyos neme járul, mely az ifjuságot éppen kiállhatatlanná teszi.

Érdekes lélektani tanulmány volna az, keresni azokat az okokat, melyek miatt kiszáradt az a gyökér, honnan a serdülő gyermekifju idealismusát, vidorságát, életkedvét, fürgeségét szívta, mely tulajdonságokat most hiába keressük nála. Sőt inkább. Fitogtatja, hogy nincs érzelme, melyet elfojtott benne az értelmi oldal túlságos ápolása; haszonleső, mert önzést lát mindenütt maga körül; az *önszeretet* felváltotta az igazi *lelkessedést*, azt a könnyen lobbanó lelkessedést, mely másnak is meleget kölcsönöz, s mely oly jól illett

* V. ö. Prof. Dr. M. Lazarus Die Ethik der Judenthums. J. Kaufmann, Frankfurt Main 1898. 105. lap. 106. l.

az ifjuhoz. A lelkesedést igaz erkölcsi és szellemi javakért. Hiába keresünk nála idealismust, mely nélkül a szépért és jóért lelkesedni nem lehet; egy most már a férfikor delét élő generáció őrizte meg ezt még magában ifjukorából.

Ifjuságunk gondolkodása vén; de nem a tapasztalás vénhesztette meg, mert tapasztalásról e korban még nem lehet szó, hanem keresztül járta a koraérettség szárasztó szele. Gyermekeifjaink játékaik, mulatságai, kedvteléseik nem nekik valók. Ők nem találják örömeiket abban az időtöltésben, mely lelkük ártatlanságát és üdeségét el nem hervasztja; erkölcsük tisztaságát épségben tartja.

Többnyire bolond embereknek való dolognak tartják a munka iránti szeretetet, a tudomány iránti vágyat. Csak immel-ámmal teszik meg kötelességüket.

Mi okozza ezt a tespedést a cselekvésben, a satnyulást a jellemben, az elkorcsosodást az érzelemben? Mennyi tényezője a haladásnak, mennyi eszköze az ismeretszerzésnek, mennyi útja a boldogulásnak, a miről az előbbi generációk gyermekei nem is álmodhattak? A társadalom befolyása látható-e a családokon, vagy a családi életnek nincs meg többé az a varázsa, hogy öregnek, ifjúnak lelkén egyaránt a legszerencsétlenebb székszis homálya borong? Nem tartozunk azok közé, kik akár elfogultságból, akár a haladó kor félreértéséből a jelenkor rovására az elmúlt időket dicsőíteni szándékoznak. Meg vagyunk győződve az emberiség haladásáról; azokkal sem értünk egészen egyet, kik korunkat rosszabbnak, erkölcselenebbnek, vallástalanabbnak tartják, mint a dicsérni szokott „régik” időket. Lapozzunk csak vissza az 50—60—80—100 év előtti idők történeti könyvében, s azt fogjuk látni, hogy ezek a panaszok mindig voltak, majd kisebb, majd nagyobb mértékben. Bizonyos azonban az, hogy a haladás nyomán felmerülő jelenségek, nem mindegyike kelti fel bennünk az örömet. Talán nem is szükségképen a haladás következményei e szomorú jelenségek, mint inkább az emberi gyarlóságéi. Azért szükséges e jelenségeket kritikai szemmel kísélni, kutatni okait s keresni azokat a tényezőket, melyekkel azokat megszüntetni lehet.

A modern élet kétségtelenül sok olyan követelménnyel lép az ember elé, melyet előbbi korok nem ismertek. A családi élet maga sem oly bensős, mint volt azelőtt. Azt tartjuk, hogy az említett jelenségek romboló hatásának itt lehetne határt szabni, különösen, hogyha az iskola is alkalmassá tétetik arra, hogy a családdal egyetértve visszaszerezze az ifjúságnak azt, a mit az egyoldalú értelmi képzés folytán erkölcsi tartalmából veszített, a mire nézve az újabb időben figyelemre méltó kísérletek nem hiányzanak. A társadalomnak is meg kell tenni a magáét s nem az egyik kézzel építeni s a másikkal lerombolni azt, a mit ez egyikkel épített.

A paedagogusnak minden tárgyban annak ethikai vonatkozásait kell keresnie s ha keresni fogja, meg is találja azt.

Bizonyos, hogy a psychológián alapuló paedagogia, mely nem pusztán ismereteket akar közölni, hanem egyuttal az egész embert, mint egy közösségnek tagját, szellemileg és erkölcsileg akarja képezni s rendeltetéséhez vezetni, csak tiszta ethikai alapon érheti azt el.

Herbart — habár ethikája magas helyet foglal el s nem az eudämonis muson alapszik — nevelési theoriájában nem eléggé méltatta a nevelés vallásos oldalát. Ziller azonban Ált. paedag. felolvasásaiban ezt a hiányt megszüntetni igyekezett, midőn kimutatja, hogy az erkölcsösségnek önmagában vallásos jellege van. E nézetének indokolására Ziller reá mutat, hogy Isten, mint szent lény, az erkölcsösséget akarja, hogy a személyiség eszményét a történelemben el nem képzelhetjük másképp, mint vonatkozásban a vallás személyeihez, ezeknek föltevése nélkül Isten viszonyát a világhoz befejezetteknek nem tekinthetjük.*) Itt találkozik Ziller a 24. zsoltár dalmokával:

*) Ziller: Vorlesungen über allg. Paedagogik, 5. §. 29 - 30. old.

Ki léphet a szent helyre?
A ki tiszta kezű, és tiszta szívű,
Ki hamis esküt sohasem tett,
Hamisságra sohasem esküdött.
*Dús áldást nyer az Úrtól,
Igazságos jutalmat üdvének Istenétől.*

Ziller azt hiszi, hogy az a benyomás, melyet a nevelés erkölcsi célja bennünk létrehoz, a legmagasabb tekintély hozzájárulása által még erősödik s hogy az erkölcsi, a mely mindenestre önmagában is helyesen és érvényesen felállítható, mégis csak egy legmagasabb szent és igazságos lény közreműködése által juthat bennünk és a társadalomban érvényre.*)

Ez eszmére támaszkodva helyezi Ziller előtérbe a nevelés és mivelődés vallásos oldalát s ez által kétségtelenül emeli a tudományos paedagogia értékét.**)

Ezzel szemben Lazarus (i. h.) reámutat arra, „hogy az erkölcsösség autonómiája az erkölcsinek specifikus méltóságát az által óvja meg, hogy minden idegen indító okot magától elutasít, hogy az erkölcsinek önmagában legyen meg végső oka, de legmagasabb célja is. A zsidóságon belül az erkölcsinek ezen tiszta felfogásával minden idők kiváló szellemeinél találkozunk.

Ismeretesek Herbart praktikus eszméi *a)* a belső szabadság; *b)* a tökéletesség; *c)* a jóakarát; *d)* a jog; *e)* a visszatorlás (Vergeltung), Herbart ezt méltányosságnak (Billigkeit) nevezi. Herbart szerint a ki ezt az öt eszmét összeségében követi, az jó ember. Szerinte az összes erényeket gyakorló ember az erényes ember (pl. a bibliai Ábrahám): az erkölcsi érzület és cselekvésmód teljessége.

Bizonyos, hogy a psychologianak csak annyiban van teljes értéke, a mennyiben — hogy úgy mondjam — csak eszköznek tekinti az ismeretek szerzését, melyet az iskola feladatának mondanak, egy magasabb, egy neme-sebb cél érdekében; hiszen az igazi nevelő előtt az ismeretek szerzésének más célja nem lehet, mint a szellem gyarapodása és az akarat nevelése. Ha a tantervekből nem olvashatja ki a paedagogus az egyes tárgyak ethikai vonatkozásait, akkor ezek csakugyan kizárólag az utilitárizmus szolgálatában állának s az ember-nevelés legbecsesebb része kevés figyelemben részesülne.

Mert habár bizonyos, hogy „az embernevelés szép munkájában igen fontosak azok az élvezetek, melyeket a természeti és művészeti szép nyújt, de mégis csak fontosabbak és az egyéni, társadalmi és állami életre nézve áldásosabbak a mások örömeiben és bánatában való részvét szelidebb indulatai; a háladatosság és megbocsátás érzelmei; a kölcsönös tisztelet és megbecsülés társas erényei; a szeretet az ő számtalan formáiban és fokozataiban egészen föl a tiszta emberszeretet megdicsőült, mindent átölelő isteni szenvedélyeig; fontosabbak az embernek a nevelés által nyert érzelmei, melyeket a család, a község, a faj, a népközösség iránt táplálunk: a hazaszeretet politikai erénye, az uralkodó iránti hűség, az erkölcs és erkölcstörvény iránti tisztelet; a vallás szeretete.“ ***)

A tanító önmegtagadó, zajtalan s ethikai célokra törő munkálkodásában lesz a tanítás valóban művészetté s a paedagogia tudománynya, mely nem napszámos munkát végez, hanem áldást terjesztő tevékenységet fejt ki. Magasztos feladata jutott a zsidó tanítónak, a kinek csak vissza kell nyúlnia az ősrégi korba, hogy Izrael nagy embereinek példáiból és szavaiból a reá bizott ifjúságot az emberszeretet önzetlen gyakorlására, a felebaráti szeretet salak-nélküli

*) Ziller: Vorlesungen über allg. Paedagogik, 5 §. 29 30. old.

**) V. ö.: Dr. G. Fröhlich: Die wissenschaftliche Pädagogik Herbart-Ziller-Stoys etc. Wien, 1887. 46. l.

***) A. Horowitz. Der pädagogische Wert der neueren Psychologie. (Dittes: Paedagogium) 1878. 277. old.

érvényesítésére, a tiszta erkölcs gyakorlására buzdítsa és képessé tegye. Minden bölcsészeti theoria elhalványul a próféták és zsoltár-költők tiszta, nemes gondolkodása előtt.

Budapest.

Hoffmann Mór.

A zsidó tanítói árvák ügyéhez.

Reitzer Ignác igen t. kartárs urat köszönet illeti meg azért az érdeklődésért, hogy lapunk ez évi 1. számában megjelent ama szerény soraimhoz, melyek a zemplénmegyei tagtársaknak a zsidó tanítói árvák neveltetése ügyében beadott közös indítványát ismertették, hozzászólni sziveskedett.

Erre nevezett kollegánknak még az a külön jogcíme is meg volt, hogy az árva-ügyet — ha más irányban és más szempontokból kiindulva is — egyesületünk legutóbb tartott közgyűlésén indítvány alakjában szóba hozta, miről azonban sokunknak, a kik az említett közgyűlésen jelen nem lehetünk, tudomásunk sem volt. Az 1901. évi június 17-én tartott választmányi ülésről közölt ismertetésben mindössze annyi olvasható ez ügyről, hogy említett kartársunk „külön árva-alapot kíván létesíteni oly tanító-árvák elhelyezésére, kik árvaházban el nem helyezhetők.“ Ebből kitetszik, hogy ez indítvány teljesen más, mint a mienk; mert míg amaz az árvaházakba be nem jutott, addig emez éppen az állami árvaházak valamelyikébe már fölvetekről kíván más módon gondoskodni első sorban is.

De ez teljesen mellékes. Az azonban, hogy az árva-ügy a legközelebbi múlt közgyűlésén is szóba került, csak egy okkal több arra nézve, hogy e kérdés újból felszínre hozassék. Tény az, hogy e kérdés kellő s különösen oly irányú megoldást, mint a melyet indítványunk óhajt, eddig még nem nyert. S miután e kérdés úgy zsidó tanítói, mint általában felekezeti szempontból elég fontos, teljesen indokolt, hogy mindaddig napirenden tartassék, míg kielégítő megoldást elérni nem sikerült.

Ez okból csak sajnálni lehet, hogy ez üggyhöz még mások is hozzá nem szólottak. Érdeklődés hiányára ezt nem vezetem vissza, mert meg vagyok győződve az ellenkezőről, ha ez érdeklődés véletlenül hirlapi cikkekben nem nyilatkozik is. Bizonyos azonban, hogy a több felől való hozzászólás, minél több oldalú szemügyre vétel és megvitatás, a kérdést mind tisztább világításba helyezné. Miután több út vezet Rómába, a kivített illetőleg különféle módok lehetnek volna válogatás és összeegyeztetés céljából felszínre vethetők.

Szorosan ragaszkodni nézetem szerint csakis a fölvetett terv lényegéhez illik, s e lényeg szóban forgó indítványunkban az, hogy *az állami árvaházakba került zsidó tanítói árvákat onnét kivenni és vallásunk szellemében leendő nevelésre alkalmas kezekbe juttatni igyekezzünk.* Ezért bizonyára mindenkit s így magukat az indítványt tevőket is teljes mértékben kielégítené a Reitzer kartárs ur által is említett az a megoldás, a melyre minden józanul gondolkodó tanító már régen örömezt gondol, hogy t. i. a tanítói árvák a pesti izr. árvaházba kerülnének nevelés végett. Ott mindenki nagyon jó helyen tudná őket. Tanítói családoknál való elhelyezés annyiban volna ennél kívánatosabb, a mennyiben a helyes családi nevelés mindenkor előnyösebb minden egyénre nézve, mint a tömeges, a kaszárnyaszerű. De ezt a családi nevelést az esetben, ha az árvák a pesti árvaházba egyáltalán fölvehetők lennének, nézetem szerint is csak abban az esetben kellene megvalósítani, *ha nem volna költségesebb,* mint a nevezett árvaházba való bejuttatás. A kérdés célszerű megoldásánál u. i. a pénzügyi szempont egyike a legfőbbeknek, ezért a cél elérésére vezető módok között természetesen az volna a legmegfelelőbb, mely az egyesületre minél kevesebb anyagi terhet ró. Ebben körülbelől egy nézetem vagyunk Reitzer kollegával.

Ha már e néhány sor megírására tollat fogtam, röviden reflektálok R. kollégának az árva-alap növelését célzó eszméire is. Azt ajánlja, hogy kiki vessen magára 1—2 korona önkéntes adót és ezt évenként szolgáltatassa be. Ezt bizvást megteheti akármelyikünk. Az egyesület — ez az egy bizonyos — elfogadja, mint a hogy bárkitől szívesen elfogad e célra adományokat. Ellene szólok azonban annak az eszmének, hogy az egyesület alapszabályszerűleg kötelezze a tagokat évenkénti 1—2 korona befizetésére. Ezt a tagságdíj emelést szerintem hiba volna elkövetni. Vannak közöttünk sokan, a kik bizonyára szívesen megfizetnék a szép cél érdekében, a fölemelt díjakat is, de meg kell gondolnunk, hogy tanítótársaink elég nagy része oly szűk anyagi viszonyok közt él, hogy a mai tagságdíjat is csak nehezen fizetheti. Elég legyen ez állításom igazolása végett csak arra hivatkoznom, hogy évről-évre akadnak kartársak, még pedig nem is csekély számban, a kik a díjak befizetésére halasztást kénytelenek az elnökségtől kérni.

Végső esetben bizony nézetem szerint nem marad egyéb hátra, mint-hogy az egyesület rendes jövedelmeiből gyarapíttassék az árva-alap. Ámbár összeteremthetnénk egy nagyobb szerű árva-alapot az egyesületi vagyon csorbítása nélkül is az esetben, ha valamennyien oly lelkes és buzgó egyesületi tagok volnánk, mint pl. Gerő Ignác barátom, nagyszombati tagtársunk, a ki minden nemes iránt fogékony lelkétől vezéreltetve, keveset fontolgatva, de szaporán cselekedve, rövid idő alatt is — mint az „Értesítő“ mult száma írja: példaadó módon — nagyobb összeget cserdített össze az árva-alap javára.

Hiszem azonban és remélem, hogy ha erre — t. i. az árvák jövője érdekében az árva-alapnak újabb gyűjtés útján való gyarapítására — kerülne a sor, az elnökség felhívása mindnyájunkat ott talál majd a cselekvés terén.

S.-A.-Ujhely.

Grossmann Mór.

Miért?

Elöttem fekszik egyesületünk tagjainak névsora. Évek óta a tagok száma 500 körül jár. Fájdalom, a zsidó tanítóság 50%-a nem sorakozik azon zászló alá, a melyet kizárólag az ő érdekeiknek szolgálatára tűztek ki. Miért? miért? tódul ajkunkra önkéntelenül a kérdés, miért nem támogatják a saját húsukból való húst, saját vérükből való vért anyian? Ha létezik egylet a világon, a melynek fentartása életkérdés, úgy az bizonyára a mi egyesületünk. Szüntessük meg egyesületünket, vagy csapjuk agyon saját érdekeinket, az egyre megy. A megfoghatatlan indolencia látára a német költő sokszor idézett szavaival mi is felkiálthatjuk: „Erklären sie mir Graf Örindur, diesen Zwiespalt der Natur?“

Egyesületünk minden tulzás nélkül páratlan a maga nemében. Szellemileg, anyagilag úgyszólván ingyen szolgálja érdekeinket, sőt azt lehetne mondani, nekünk fizet, hogy saját magunkat támogassuk. Hogy szellemileg és erkölcsileg mennyiben és mikép szolgálja érdekeinket, arról most nem akarok szólni, ámbár e két szempontból is megérdemelné egyesületünk, hogy a legnagyobb buzgalommal támogassuk. Anyagi érdekeinket tekintve, azzal, hogy tagok leszünk, fényes üzletet csinálunk. A befizetett tagsági díjainkat oly fényesen kamatoztatjuk, hogy arra példát alig találunk. Rendes betegsegély, 400 koronás özvegyi segély, árvasegély, fürdősegély, rendkívüli segély, ösztöndíj, kiházásítási segély stb. állandóan szerepelnek az egylet kebelében. Ha egyesületünk annyi sebet be nem takarna, annyi könnyet le nem törölne, hány inséges kartárs, nyomorban élő özvegy, elhagyott árva kopogna ajtainkon? Hányszor kellene pirulnunk ama szerencsétlenek miatt? Kinek a szivét nem fogta el fájdalom? kinek az arcát nem töltö el a szégyenpir, ha köz-

ségében kéregetni látott egy kartársat? És annyi fényes előny s annyi fontos érdek dacára, miért nincs együtt az egész tábor? Miért nem sorakoznak mindazok, akik a zsidó tanügy szolgálatában állanak azon zászló alá, a mely alá tömörülni nemcsak erkölcsi kötelességük, hanem legfontosabb érdekük?

Működéseim vármegyéjében, Jász-Nagy-Kun-Szolnokvármegyében velem együtt 8-an vagyunk tagjai egyesületünknek! Ez igazán csodálatraméltó dolog! Csupán 8-an, egy oly vármegyében, a melyben annyi népes hitközség van virágzó izr. iskolákkal! A szolnoki izr. tantestület 4 tagja közül csupán egy tagja egyesületünknek; távolmaradásukkal sötétlenek a következő izrael. iskolák tanítói: Török-Szt.-Miklós (3 tanerő), Karczag (3), Mezőtúr (3), Kis-ujszállás (2), Madaras (2), Kunszentmárton (2), Dévaványa (2), Abádszalók (2), Kenderes (1), Tiszaroff (1), Kötelek (1), Jászkisér (1), Jászapáti (1), Jászladány (1), Fegyvernek (1), Jászberény (4 tanerő közül egy tag), ennyiről van tudomásom, de valószínűleg van még néhány. Nem hatotta át ezeket Hillel ezen bölcs mondása: **אם אין אני לי מי לי**, ha magam nem vagyok érettem, ki legyen érettem? Nem szólal fel lelkiismeretük, hogy súlyos mulasztást követnek el, látva a seregükhöz tartozókat küzdeni, fáradni és ők nem veszik ki a maguk köteles részét, ellenben a fáradság gyümölcseit, habár indirekte is, élvezik.

Kedves Kartársak! Itt a 12-ik óra, a zsidóiskolák felett meghúzták a lélekharangot. Ne vesse az utókor szemünkre, hogy nem oltottuk az égő templomot! Ne mondják, hogy a tétlenség és nemtörődés kétes nyugalmának áldoztuk fel az iskolát! Nem azt néztük, hogy **אך שלום יהי בימי**, csak békeségünk legyen napjainkban és a jövővel nem törődünk, hanem küzdjünk súlyos viszonyok között, tehetségünket meghaladó erővel igyekezzünk vallásunk oszlopát védeni, erősíteni és megmentünk mindent, a mi megmenthető.

Szeressük felekezetünket, szeressük hivatásunkat és szeressük egymást! E hármassal szeretet áldást hozó lesz s örök időkre példaképei leszünk egy igazi hitszeretettől áthatott magyar tanítónak!

Vajha szerény szavaim megszivlelésre találnának mindazoknál, a kiket illet és ezen cikk volna az utolsó, a melyben a távolmaradók nagy száma miatt kellett jajkiáltásunkat hallatni!

Tiszabő.

Neumann Vilmos.

~ T Á R C A. ~

Két Purim Damaszkuszban.

(Héber eredeti után.)

Damaszkuszban a rendes Purimon kívül Áb hó 20-án még egy Purimot ünnepelnek, melynek a történetét régi iratok így beszélik el:

Élt Damaszkuszban egy Iben-Melech nevű zsidó bankár, kinek Mirjám nevű, gyönyörűsége szép leánya volt. Efendi, egy mozlímhitű ember, Iben-Melech üzletfele, mélységes szerelemre gyuladt Mirjám iránt. Epedt utána, nejének óhajtott — de hiába. Ajándékait visszautasította, szerelmi vallomását meg sem hallgatta Mirjám, a zsidóleány. A szerelmes Efendi az apához fordult. Kérte tőle a leányát, a kit elvenne minden hozomány nélkül is, hisz saját vagyona is mérhetetlen. Iben-Melech visszautasította. Okul Efendi vallását, nem személyét adta. Vallásuk között olyan mérhetetlen úr tátong, melyet Efendi mélységes szerelme sem hidalhat át. Efendi bosszura gondolt, rettentő bosszura. Kiűzi a városból a zsidókat, hadd pusztuljanak; házaikat lerombolja, vagyonukat elkobozza, hadd kolduljanak. Mirjám házanépét megöli, magát a leányt elrabolja, miután nem akart önként nejévé lenni.

A városban amúgy is nagy volt az elégtelenség, a lázongás. A zsidók kezében volt az adóbehajtás és ők hűséges emberei voltak a szultánnak. Hogy neki kedvezzenek, sarcolták a népet, minél több adót hajtottak be. Az elégtelenség lappangott, csak egy szikra kellett, hogy lángra lobbanjon.

Az 1614. évben történt, hogy Alimár szegény szijgyártó bepanaszolta a bíróságnál a gazdag arisztokratát, Elrahakot, mert ez földjét elszántotta. A bíróság, dacára a szegény igazának, a gazdagnak ítélte oda a földet. Midőn ezt a szegényebb néposztály, a mesteremberek és a földművesek meghallották, nagy tömegben a tanácsterembe rontottak, követelve az ítélet megváltoztatását, egyszersmind az adópénzekről a beszámolást, melyet már évek óta elmulasztottak. A megrémült bírónak sikerült még valahogy a zajongó tömeget megnyugtanni avval, hogy a szultán maga fog beszámolni. A felelet csak némileg nyugtatta meg a népet; várták, lesték a kedvező alkalmat, hogy dühüket a gazdag zsidókon kitöltsék.

Az alkalom nem késett sokáig. A gazdag Efendi csatlakozott hozzájuk, biztatta, bátorította őket, hogy törjenek be a zsidónegyedbe, pusztítsák el őket. A tömeg most még inkább vérszemet kapva, elhatározta, hogy Áb hó 20-án felfegyverkezve végrehajtja szándékát.

A felkelők közt volt egy ékszerkereskedő, ki Iben-Melechchel üzleti összeköttetésben állott. Ez elbeszélte neki a lakosság gonosz tervét, felszólítva őt a védekezésre.

Iben-Melech tanácskozássra hívta össze a községet. Elhatározták, hogy ünnepi istentiszteletben könyörögnek az Istenhez segítségért, de egyszersmind Mahmed pasát is felkérlik, hogy küldjön segítségükre katonaságot. Bezárták a ghetto kapuit, felfegyverezték a lakosságot. Jeruchám, a rabbi fia — szálas, hatalmas ember — a fiatalságot toborozta össze és mindenképen készültek az ellenállásra.

Áb hó 20-ának előestéjén a fellázadt tömeg tényleg hozzáfogott az ostromhoz. A kapukat csakhamar betörték. De szemközt találták magukkal a felfegyverezett zsidókat Jeruchámmal az élükön. Jeruchám mindjárt hármat meg is ölt közülök, de a következő percben maga is súlyos sebet kapott. A zsidók megrettentek és elveszettek hitték magukat, midőn megharsan a szultán katonáinak trombitája és a tömeg futásnak eredt.

Jeruchám nagy betegen feküdt. Gondosan ápolták; híres orvosok kezelték. Virrasztott fölötte Mirjám, szeretettel ápolta és gondozta. A beteg 3 hónap alatt felépült és boldog férje lett a szépséges leánynak.

Ez a története a damaszkuszi Purimnak.

Búcsú-Szt.-László.

Klein Mór.

SZEMLE.

a) Tanügyi mozgalmak.

+ **Fegyelmi ügyek.** A közoktatási miniszter rendeletben utasította a közigazgatási bizottságokat, hogy mindama fegyelmi ügyeket, a melyek tanítóra vonatkoznak, egy hónapon belül intézzék el, mert a fegyelmi eljárásoknak hosszú ideig való elhúzása érzékeny kárára van nemcsak a fegyelmi eljárás alá vont egyéneknek, de magának az iskolának, meg a kincstárnak is.

= **A gyermekek védelme.** Nincs többé árva, elhagyott gyermek! Ez az eredménye annak az anketnek, mely a belügyminiszteriumban e hó elején lefolyt. A miniszteriumi javaslat szerint minden 15. életévét meg nem haladott gyermeknek *joga van a gyermekvédelemre*, ha őt, az arra törvénynél fogva kötelesek nem tudnák eltartani. E szerint róluk az állam tartozik gondoskodni, a melynek kötelessége vigyázni az elhagyott gyermekekre; kötelessége a gyermeket az elzülléstől, az

anyagi, erkölcsi és szellemi elpusztulástól megóvni. Ez a javaslat megelőzné Európa minden államát, mert elmegy a gyermekvédelem szélső határáig. Az elhagyottá nyilvánítást s ennek következtéké az állami gyermekmenedékhelyre való felvétel elrendelését kiveszi a rendőrhatalóságok kezéből s az árvaszékre bizza, a melynek a kiskorúak szellemi és anyagi gondozása legfőbb feladata. Tartalmaz a javaslat még számos fontos intézkedést a gyermekvédelem érdekében. Legközelebb a nyilvánosság ítélőszéke elé kerül a javaslat, hogy a társadalom is hozzászólhasson. A tanítóság-
nak is részt kell venni e mozgalomban.

× **Natures study.** A magyar Tanítók Otthonában *Guttenberg* Pál tartott e címen érdekes előadást. Behatóan ismertette az angol és amerikai iskolákban folyó tanítás újabb irányait, az u. n. *natures study*-t. A tanítók a gyermekeket arra indítják, hogy a természettel közvetlen érintkezzenek, jelenségeit közvetlenül figyeljék meg s tárgyait házi és iskolai munkáik közben feldolgozzák.

⊙ **A tanítóképzők új tanterve.** Ismét új tantervet kaptak a tanítóképzők. Ez az új tanterv nem jelöl új utat, új eszközöket sem ad, mindössze csak fejlődése a réginek, *revisio*; de azért *haladást* jelent, főképp nemzeti nevelési szempontból. Új intézkedés, hogy a férfi- és nőképzők *egyenlő* tanterv alapján képeznek ezentul. A felekezetek az új tantervet *minimum* gyanánt kell, hogy tekintsék.

†† **Fizetés-javítás.** Első tekintetre elég kedvezőnek tetszik az állami tanítók fizetésjavítása: De alapos vizsgálódás után el kell ismernünk, hogy sok igazságtalanság és súlyos sérelem esett a tanítóságon. Minden másfoku tanítónak be tudták a nem állami iskolában eltöltött szolgálati időt, csupán a népiskolai tanítóval hallani se akar erről a kormány. Pedig évről-évre elállamosítja a felekezeti és községi iskolákat; átvesz 30 évi szolgálattal bíró tanítókat s úgy tekinti őket, mintha ma nevezte volna ki őket a tanítói pálya betöltésére. Egy ma, egyenesen az állami iskolához kinevezett 19 éves ifjú ép akkora fizetést húz, mint a 30 éves tanítói munkában megöszült érdemes veterán. Hol itt az *igazság*?

✕ **A magyar népoktatás számokban.** Az intézetek összes száma 21082, ezekben tanít 42800 tanerő 2,743.011 tanulót. 1. *Kisdedővodák.* száma 2663, még pedig 1394 rendes kisdedóvó, 241 állandó menedékház, 1028 nyári menedékház. Az óvókötelesek száma 1,087.639. Ezek közül otthon, családi gondozásban részesült 780.026. A családi gondozásban nem részesült 305.739 közül a háromféle óvóintézetbe járt 76%. Az óvók száma 2747, kik közül 2247 okleveles. Az óvó intézmény fentartási költsége 2,707.426 korona. Kisdedóvókat képző intézet 10 van, 64 tanárral, 503 növendékkel, kik közül 360 kapott oklevelet. 2. *Elemi iskolai* tanköteles van 2,944.020, ezek közül iskolába jár 82.5%. Iskolák száma 16,817, még pedig 61% tiszta magyar, 19% magyarral vegyes és 20% nem magyar tannyelvű. Egy tanítós iskola volt 11881, több tanítós 4936, V—VI. osztály volt 12.718 iskolánál. 11.773 iskola mellett általános és 1857 mellett gazdasági irányu ismétlő iskola volt. Elemi tanító volt 26.622. Magyarul tökéletesen tudott 94.5%, keveset 4.2%. A tanítók közt 78.7% férfi és 21.3% nő. A törvényesen megállapított nyolc hónapos minimális szorgalmi időt a gyermekek 89%-val tartották ki. A gyermekek 94% el volt látva a szükséges iskolakönyvekkel. Igazolatlan mulasztások száma apadt, birságpénzből befolyt 96.732 korona. 3. *Polgári iskola* van 122 fiúk és 207 leányok számára. Tanulók száma: 28.670 leány, 21.860 fiú. Tanárok száma: 2431, kik közül 119 nincs képesítve. Fentartási költség: 5,308.612 korona. Elemi tanítóképző volt 28 férfiak és 28 nők számára; polgári képző volt 7. A 83 képzőben tanított 798 tanár 4892 fiút, 392 leányt. Képesítést nyert 1140 férfi és 1039 nő. Internátus volt 31 férfi és 39 nőképzőben. Fentartási költségek 2,930.191 korona.

b) Lapok.

⊙ **Tanonciskolák siketnémák számára.** Ily intézetek szervezése érdekében igen tartalmas cikket irt *Rózsa* Ede tagtársunk a „Magyar Nemzet“ tanügyi mellékletében. Szerinte Budapesten mintegy 30—40 siketnéma tanonc van, a kik ismétlő oktatásban nem részesülnek. Két tanító látná el heti 4—4 órában a tanítást; tantárgyakul az élő beszéd, a könyv- és újságotolvastatás, írás és rajzolás veendő fel. Valóban, a főváros hét milliós tanügyi költségében, az a kis összeg, mibe egy ilyen

iskola kerül, nem játszhatik szerepet s valószínű, hogy a cikkíró eszméje mihamar testet is ölt.

× **A „Néptanítók Lapja”-ról** ír *Peres Sándor* a „Népnevelők Lapja”-ban. Azt mondja, hogy az állam pénzén fentartott népoktatási lapnak nem lehet egyéb feladata, mint az, hogy a népiskolai tanítást és nevelést javítsa. Tartalmazzon: Elméleti és gyakorlati nevelési és módszertani közleményeket tisztán a népiskolai nevelés és tanítás köréből. Szövegben, képből, hangjegyekben a minta-iskolát kell ennek a lapnak bemutatnia. Tehát közölne értekezéseket, minta leckéket, megfigyeléseket az iskolai életből, gyakorlati utasításokat a nevelés és tanítás egyes eseteire; közölne részletes tanmeneteket, alkalmazkodva a különböző helyi viszonyokhoz. Közölne tanítás-anyagot a rajzhoz, énekhez, játékhoz, kézimunkához, mert ezeknek anyaga meg nem állapított. Közölne a népiskola céljaira feldolgozott népmeséket, közölne olvasókönyvi anyagot azért, hogy ez anyagok körében a megítélést szakszerűbbé és helyesebbé tegye, az ízlést pedig nemesítse. Ismertetné és bírálná az újabb päd. műveket, tan- és olvasókönyveket, iskolai butorzatot, fölszerelést, taneszközöket, szemléltetési eszközöket s foglalkoznák az iskolai épületek terveivel is. Ismertetné a külföldi päd. állapotokat, mozgalmakat s különösen azt, hogyan oldották meg egyes, nálunk még megoldatlan päd. kérdéseket Buzdító cikk csak kiváló alkalmakkor kellene; de mindig sietni kellene gyakorlati utmutatásokkal azoknak a tanítóknak a segítségére, akik nemzetiségi vidéken, akik osztatlan iskolában tanítanak s akik valamely, a népnevelés körébe vágó intézmény (ifjúsági-, népkönyvtár, élő muzeum, dalos kör, olvasókör stb.) szervezésével, fejlesztésével foglalkoznak. A pädagogiai tárgyú cikkeken kívül közölnie kellene ismeretterjesztő cikkeket minden tudományág köréből. Ezt a lapot a népiskola (úgy irodalmi, mint gyakorlati) pädagogiában teljesen otthonos és kitűnt egyén szerkesztsze.

+ **A gyermek.** Alig tette le kezéből *Ember* János a szerkesztői tollat, már is újból felveszi azt s „*A gyermek*” címen a családi, iskolai és társadalmi nevelés köréből egy új, havonként kétszer megjelenő érdekesnek ígérkező folyóiratot akar kiadni. Ő maga előfizetési felhívásában így szól: „Folyóiratunkat nem a szellemi élet kiváltságosai számára, hanem általában a szülők számára fogjuk szerkeszteni. Olyan nyelven igyekszünk beszélni, a melyet az irni-olvasni tudó primitív műveltségű szüle is megért. E végből nem nyújtunk elvont elméleti igazságokat, hanem főleg példázatokban, történetekben, leírásokban beszélünk. A szíven keresztül akarunk az elméhez és akarathoz férni. Nem pädagogizálunk s nem moralizálunk. Nem a szó, hanem a tettek moráljával igyekszünk hatni. A mi pädagógiánk nem az íróasztalok mellett kicirkalmazott pädagógia, hanem az élet pädagógiája lesz. Az anyagot a családi nevelés hivatott gyakorlóit, a szülők fogják nekünk rendelkezésre bocsátani, hogy megszólaltassuk az azokban rejlő igazságokat. Hirdetni fogjuk a családi nevelés elsőbbségét minden más neveléssel szemben, egyúttal szoros kapcsolatát a kiegészítő iskolai neveléssel s egymás iránt való kötelességeik teljesítésére buzdítjuk a családot, iskolát és társadalmat. Erre a nagy feladatra csak abban a tudatban merünk vállalkozni, hogy a hivatottak támogatásunkra lesznek. Nem követjük a közszokást, nem állunk elő a jó neveknek egész sokaságával, mert azt akarjuk, hogy ne ígéretekben, hanem tetteinkben ismerjenek meg minket. A kik azt hiszik, hogy egy olyan folyóiraatra van szüksége a magyar irodalomnak, a minőnek irányát vázoltuk, támogassanak minket célunk elérésében. Kérjük az érdeklődő nevelőket és szülőket, hogy előfizetőkül jelentkezni, illetőleg előfizetőket gyűjteni sziveskedjenek.” Egyelőre csak előjegyzéseket fogad el.

)—(**Az angol népiskolai reform.** Az angol népoktatás egészen 1870-ig magánosok és a vallásfelekezetek kezében volt. Az 1870. közoktatási törvény némileg szilárdabb alapokra helyezte a népoktatást, fölhatalmazván a kormányt, hogy a hol szükségesnek mutatkozik, iskolát létesítsen és megállapítsa föntartó területüket. Ezen „helyhatósági” iskolákat 5—15 tagból választott bizottságok kezelik. Az 1891. törvény úgy a helyhatósági, mint a magániskoláknak évenként minden 3—15 éves iskolás gyermek után 12 korona segítséget adhat. A helyhatósági iskolákban katekizmust vagy vallásfelekezeti tanokat tanítani nem szabad. Megfelelő vallásoktatásról a helyhatóság gondoskodik. Angliában és Walesben 14.354 magániskola (vagyis felekezeti) van, ebből 11.772 anglikán, 1045 róm. kath., 458 wesleyán felekezeti, 1079 felekezetenélküli. A helyhatósági iskolák száma mindössze 5728. A falusi nép inkább felekezeti, a városi ellenben helyhatósági iskolába járattja gyermekét. Utóbbiak

mind megfelelnek a päd. kívánalmaknak, míg a felekezeti iskolák közül csak egyesek kitűnők, a többi rozoga épületben, silány fizetésű tanítóval és felszerelés nélkül tengődik.

Az imperiálista szellemű angol kabinet a közoktatás mostani állapotát sürgősen javítandónak találja s az ősszel benyújtott törvényjavaslatában egyrészt a megfelelő kénszerezeszközök alkalmazására, másrészt az iskolaigazgatás egyszerűbbé és hatásosabbá tételére kér fölhatalmazást.

A javaslat szerint a fennálló iskola-bizottságok megszűnnének s az iskolaügy intézését a városi municipiumok és a grófságok központi tanácsai vennék át. Ugyan-ezek teljes ellenőrzési jogot nyernének a felekezeti iskolákon. A tanácsoknak joga lenne a meg nem felelő magániskolákat megszüntetni s helyhatósági iskolákkal pótolni.

A népoktatásügyi igazgatásnak ily középpontosítása a javaslat védői szerint egységet hozna be az oktatásban, biztosítaná a megfelelő színvonalat, egyszerűsítene az iskolai adózást és oly hatóság kezébe tenné le az adóztatást, a mely a többi helyi adózást is intézvén, a nép viszonyai és szükségai fölött pontosabb áttekintéssel bír, mint a mostani külön dolgozó iskola-bizottságok.

A javaslat mindenekelőtt a felekezeti érzékenységbe vágott, ez pedig az angol közéletben nagy szerepet játszik.

Ismerve most már az angol nemzeti egyház óriási erejét s az angol katolikusok és protestáns felekezetek hitbuzgalmát, természetesen fogjuk látni a nagy ellenmozgalmat, melynek folyamán a parlamenti tagok ezerszámra kapták a tiltakozó leveleket. Mindenik felekezet félti a maga iskoláit és a helyhatósági iskolákra való befolyását.

A városok ragaszkodnak a fönnálló rendszerhez, a melynek közepette a városok területén a helyhatósági iskolák nagyon szépen fejlődtek.

Az adófizetők szempontjából azok az aggályok merülnek föl, hogy a magánadakozást, a melyből a felekezeti iskolák oly dúsan merítettek, az új rendben a közadózásnak kell pótolni.

Az angol tudományos sajtóban közölt vélemények lényege az, hogy a népoktatást jelenlegi szervezetében meghagyni nem lehet; az összes iskolákon egy hatóságnak legyen jurisdikciója; az összes iskolákban közhatósági felügyelet alatt kell tanítani s helyet kell adni a magániskolákban a felekezeti jelleg érvényesülésének.

A javaslatot február havában emelte törvényerőre a parlament. (P. H.)

c) Könyvek.

= **Gyakorlati irányok a nőnevelés terén.** Felolvasta *Wilhelm Franciska* a M. T. O.-ban. E tanulságos felolvasás, melyben szerző az elemi iskolát elvégzett serdülő leányok továbbképzéséről, gyakorlati irányú neveléséről szól, most nyomtatásban is megjelent. Szaporítani kívánja a leányiskolák tanítási óráit, hogy annál nagyobb gond fordítassék a *varrásra*, kertészetre, mint tantárgyra. Kiemeli ezen leányismétlő iskolák nemzetgazdasági oldalát. Szól azután a háztartási teendőkben való nevelésről s gyönyörű leírásban számol be külföldi tapasztalatairól. Nézete szerint ezek a háztartási iskolák a napközi otthonokkal szoros kapcsolatba hozandók. Végül 12 pontban foglalja egybe mindama teendőket, mik e terén igazán elodázhatatlanok.

× **A magyar gyorsírás tankönyve** a Gabelsberger-Markovits rendszer szerint. Iskolai és magánhasználatra írta Forrai Soma tanár. Vitairási rész. Harmadik kiadás. Ára 1 kor. 20 fill. Kiadja Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udv. könyvkereskedése Budapest, 1902. Egyetlen tantárgynál sincs akkora fontossága a tankönyv nyomdai kiállításának, mint a gyorsírásnál, mert itt a tanítás eredményessége nagy mértékben függ a bemutatott szóképek korrektségétől, tisztaságától és ékességétől. Ebben a tekintetben Forrai Soma tankönyve eddig is első helyen állt irodalmunkban, mert a szerzőnek országszerte ismert kitűnő autográfiája mi kívánni valót sem hagy hátra. Vitairási tankönyvének új kiadása azonban ismét nagy haladást mutat, amennyiben most már ez a rész sem készült nyomdai úton, hanem úgy mint a levelező írásu rész, cinkografia után és közönséges nyomdai betűkkel. Mennyire emeli ez a tankönyv áttekinthetőségét és mennyire megkönnyíti kezelését, azt alig

szükséges hangsúlyoznunk, csak rámutatunk arra a fáradságos és költséges munkára, amelylyel a könyvnek illetően kiállítása ugy a szerző, mint a nyomda részéről járt. Egyebekben e tankönyv jóformán változatlan lenyomata az eddigi kiadásoknak. Ugyanaz a könnyű tanmódszer, az anyagnak ugyanaz a helyes beosztása, mely az eddigi kiadásokat annyira kedvelté tette s amelylyel a szerző annyi ezer meg ezer követőt nevelt a gyorsírásnak. Lelkiismeretesen szem előtt tartotta, amit tankönyve megírásánál az Előszó szerint maga elé tűzött és hosszas elméleti magyarázgatások helyett rövid, de világos előadásban ismerteti a rendszert, szabályait pedig bőséges szó- és mondatpéldákkal gyakorolja be.

= **A magyar lant.** A magyar nagyközönség alig-alig ismeri a magyar szellemből fakadt nagy dallamkincset. Nem a most divatos vagy e századbeli népdalokról van szó, hanem azokról az őseredeti énekekről, melyek a régi hegedősök, regélő diákok hamisítatlan magyar lelkéből eredtek a nép ajkára. Egy-egyét közülök, sőt egész sorozatot is népszerűvé tett újabban Káldy Gyula, de a magyar közönség a magyar dalkincs összességét nem ismeri. Nagy gyűjteményekben, minő néhai Bartalus Istváné is, vannak azok elrejtve s nehezen hozzáférhetők a laikus közönség számára. Épp ezért az egész magyar sajtó lelkesedéssel üdvözölte *Kőrösi* Henrik és *Sztojanovits* Jenő vállalkozását, a melylyel a magyar hazafias lira és zene történeti fejlődését élvezetes formában egységes képbe foglalva a színpadra állították. Budapest egyetlen tudományos színházában, az *Urániában* került előadásra ez az érdekes és becses munka, a közönség rendkívüli érdeklődésétől és tetszésétől kísérve. A *Magyar Lant*, ez a czime a műnek, dallamkincsünk egész fejlődéséről képet ad, pompásan összeválogatott szemelvényekben. A bevezető Rákóczy-nóták után sorra következnek a legrégibb regős énekek, *Farkas* András, *Tinódy* Sebestyén dalai, a kuruc énekek, népdalok, a régi tánczok zenéje, *Cinka* Panna, *Hadik* óbester és *Bihari* nótája, majd néhány ritka szép, e századbeli népdal. A *Magyar Lant* szövege és zenéje most nyomtatásban is megjelent, hogy hozzáférhetővé legyen mindeneknek: a zenekedvelő nagyközönségnek és kivált az iskoláknak. A Lampel-Wodianer-cég kétféle kiadásban bocsátotta ki a művet: az egyik a teljes vezérkönyv, kis kvartalokban, amelynek gyönyörű sok színnyomatú színlapja az összes ének- és hangszerszólamokat a hozzájuk való szövegmagyarázattal egy füzetbe foglalja. A másik nagy oktáv alakban csak a magán- és karénekeket közli s elsősorban iskoláknak és dalosegyesületeknek van szánva. Amannak ára 5 korona, ezé 75 fillér. Megrendelhető a kiadónál: Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udvari könyvkereskedésében. Mindakét füzet *Molnár* Viktor miniszteri tanácsosnak, az „Uránia“ tudományos színház elnökének és megalapítójának van ajánlva.

Olcsó könyvtár. E hasznos, kulturális vállalatból hét újabb füzetet kaptunk (1261—1268. szám), melyek közül háromban *Arany János* népszerűsítésének nagy jelentőségű folytatását látjuk. Nagy baj volt mindeddig, hogy legjelesebb klasszikusaink munkái nem igen terjedhettek el a társadalom szélesebb rétegeiben, mivel a drága „összes művek“ árát nem minden erszény bírta el. Ezen a bajon segít most az „Olcsó könyvtár“, midőn lassanként füzetekben, csekély áron hozza forgalomba *Arany János* munkáit, megkezdvén a sorozatot a nagy költő époszaival és költői beszélyeivel, melyek közül az eddigi füzetekben már megjelentek: *Murány ostroma*, (1186—1188. sz.) *Buda halála*, (1221—1234. sz.) *Nagyidai cigányok*, (1265—7. sz.) *Katalin, Keveháza, Szent László füve*, (mind a három az 1263/4. füzetben) *Első lopás és Jóka ördöge* (mind a kettő az 1268. számban): — míg a többiek rövid időközökben fogják követni az elsőket, igaz öröme a magyar irodalom és kultúra minden barátjának. — Külön kell megemlítenünk a most megjelent füzetek közül az elsőt (126^{1/2}), melyben *Tosztój Leónak*, a jasznjaja-polyánai remetének hét legjobb elbeszélését fordította le *Füredy* F. Gusztáv. Az ötödikben (1269/70. sz.) *Nusics Branissláv*, a jelesebb szerb elbeszélők egyike, közöl egyszerű, de naivsággal is megható történeteket „*Egy káplár emlékei*“-ből. A tiz kis elbeszélésben eleven rajzát kapjuk a tábori életnek a szerb-bolgár háborúból (1885). — A hatodik füzetben (1271/2. sz.) *Hall Caine*, az ünnepezt angol író, egyik legdrámaibb novelláját „*Az utolsó gyónást*“ kapjuk. Egy orvos gyónása, a ki embert ölt, hogy tulajdon gyermekét megmenthesse. A nagy realizmussal és erőteljes, színes nyelven írt történet jó részt Marokkóban játszik. — A hetedik füzetben (1273/4. sz.) *Földes Béla*, egyetemi tanár, tizenkét fejezetben ismerteti a „*Socialismus fejlődését*

napjainkig“, az aránylag szűk keretben is teljes és összefoglaló képet adván a socialismus egyes elméleteiről és törekvéseiről. — Az „*O'csó könyvtár*“ egy-egy számának ára 20 fillér, s minden hazai könyvkereskedésben kapható.

d) Külföld.

= **Poroszországban** mintegy 85.000 néptanító működik, kiknek fizetése felette különböző. Legjobban fizetnek az ipartüző vidékek iskolafentartói, míg a szegényes Nyugat-Poroszország tanítói nyomorognak. Petíciókkal fordultak a képviselőházhoz s ott egyes képviselők meleg védelmükbe vették a tanítóságot, de Studt közoktatási miniszter kijelentette, hogy általános fizetésjavításról szó sem lehet. Ha csak 20 márkával emelné is a tanító fizetését, az 1³/₄ millió marka kiadást jelent; hajlandó azonban egyeseken a tőle telhető legjobb indulattal segíteni. 13 év óta a porosz tanítók fizetése 87%-kal emelkedett. 1889-ben 165 milliót tett ki a néptanítók fizetése.

⊙ **Statisztika.** A föld civilizált államaiban kerek 700.000 népiskola van, melyekbe mintegy 60 millió gyermek jár, a kiket 1,400.000 tanító tanít. Ezen iskolák fentartási költsége évi 2,5 milliárd koronába kerül. Egy iskolára átlag 86 gyermek és két tanító jut; egy tanítóra tehát 43 gyermek. Egy gyermek tanítási költsége ezek szerint átlag 42 korona.

e) Felekezeti élet.

× **Hitoktató nők.** Az „Allgemeine Zeitung des Judenthums“ hiráda szerint a *bécsi* hitközség előljárósága elhatározta, hogy az elemi népiskola három alsó osztályában *ezentúl nőket is alkalmaz vallástanítói minőségben.* A vallástanítónői képesítő vizsgálaton a jelöltektől a bibliai jártasságot csak anyanyelven követelik meg. A biblia eredeti szövegének tudása — mellékes.

= **A lélekvándorlás tana a zsidó irodalomhan.** Alapos készülségre való, érdekes tanulmányt írt e címen dr. *Silberfeld* Jakab. Bevezetésében a lélekvándorlás tanának gyökereit és az emberiség ősi gondolkozásával való kapcsolatát iparkodik bizonyítani. Ezután áttér a szerző annak a kutatására, hogy a zsidó irodalomban mennyiben és milyen alakulásokon foglal helyet a lélekvándorlás tana. Kimutatja, hogy a lélekvándorlásról a biblia és a talmud semmi említést sem tesz, a tant tehát a zsidóságba idegenből importálták. Leghálásabb talajra a Rabbalistáknál talált; a zsidó vallásfilozófusok azonban a tant elítélik. Befejezi az értékes munkát egy szakasz, mely amaz ábrándos hit ismertetésének van szentelve, hogy a halottak feltámadása csak a Szentföldön fog megtörténni s ezért azoknak a holttesteknek, a melyek nem a Szentföldben nyugosznak, oda kell majd gördülniök.

+ **Hívek egyesülete** van alakulóban Budapesten, melynek főfeladata a belmisszió lesz s számon fog kérni minden *elkeresztelést.* Tizezrével szórja majd a mi gyermekeink közé az apró iratokat, melyekből megtudják, mit tettek és szenvedtek hajdan apáink, hogy a zsidósághoz hűek maradhassanak. Mert a gyermekek révén újból bevonulhat az ősi Izrael szelleme azokba a zsidó házakba, melyekből azt száműzték. Ahol kell, ott az egyesület ingyen fog házi-tanítót küldeni, a kik megtanítják a gyermeket imádkozni. Minta héberiskolát tart majd fenn, a hol gyermek és felnőtt tanulhat. A kurzusok ingyenesek. A tanítókra e tekintetben nagy feladat vár. Bizonyosak vagyunk benne, hogy támogatni fogják az egyesületet.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tudósítás.

A közp. választmány f évi február hó 26-án ülést tartott, melyről a következőket jelentjük:

Elnök: Kornfeld Gyula és később Csukási Fülöp.

Jegyző: Hajnal Jakab.

Jelen voltak: Bárd Rezső, dr. Braun Salamon, Győri Adolf, Kuttner Miksa, Mandl Bernát, Mendl Lajos, Ózer Zsigmond, Pfeiffer Ignác, Révai Miksa, Singer A. Henrik, Székely Lajos, Sebestyén Manó és Wolf Ármin.

Távollétüket kimentették: Erdős Adolf, Lederer Ábrahám, Reif Jakab, Tolnai J. Béla.

1. Az utolsó ülésről szóló jegyzőkönyv felolvasása és hitelesítése után elnök meghatottsággal tesz jelentést *lovag Wechselmann Ignác*, a magyar tanítóság nagy jótevőjének, egyesületünk alapító és tiszteletbeli tagjának haláláról és szép szavakkal ecseteli a nagy emberbarát fejedelmi alapítványainak jelentőségét, a melyeknek megvalósításával talán akkor foglalkozott legelőször, midőn egyesületünk tisztelgő küldöttsége előtt ismételten és nyomatékosan megígérte, hogy a tanítóságról, melynek érdemeit mindenek fölé helyezi, nem fog megfélekedni. Elnök jelenti, hogy az elhunyt temetésén egyesületünk képviselve volt és az özvegyhez részvétlevelet intéztünk; intézkedett, hogy lapunk márciusi száma az elhunyt arcképét hozza, érdemeit pedig vezércikkben méltassa.

A választmány elnök jelentését állva hallgatja meg és részvétének s a zsidó tanítóság hálájának a jelen jegyzőkönyvben ad maradandó kifejezést.

2. Elnök jelentést tesz *Baumgarten Simon* miskolci tanítónak, egyesületünk rendes tagjának elhunytáról.

A választmány részvétének jegyzőkönyvileg ad kifejezést és felhatalmazza az elnökséget, hogy az özvegy-segélyt folyósítsa, a mennyiben az elhunyt özvegye a szükséges okmányokat beterjeszti.

3. Elnök jelenti, hogy méltóságos dr. Jókai Mór a nevét viselő alapítvány kamatjait, melyeket az idén is 20 koronával toldott meg, az első helyen kandidált *Szimányi Adolf*, puchói tanítónak ítélte oda.

A választmány ezt köszönettel veszi tudomásul.

4. Elnök jelenti, hogy *Gerő Ignác*, nagy-szombati tagtársunk ismét 16 K. 24 fill.-t gyűjtött az árva-alapra és az ő példáján indulva, *Soltész Adolf*, szentesi tagtársunk ugyanily módon 51 K. 58 fill.-t gyűjtött az árva-alapra.

A választmány ezt örömmel veszi tudomásul és nevezett kartársaknak buzgóságukért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

5. Elnök jelenti, hogy a verbói izr. iskolaszék az elnökséghez intézett levelében pártoló tagjaink sorába való belépését jelentette be.

A választmány ezt örömmel veszi tudomásul és *Schwarz Ábrahám* verbói tagtársunknak, ki ezen határozatot kieszközölte, jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

6. Titkár részletesen előadja az 1902. évi zárószámadásokat. Beható magyarázatokkal kíséri a múlt évi ügykezelés egyes tételeit összehasonlítván azokat az elfogadott előiránnyal; külön előadja és ismerteti egyesületünk 19 alapjának — köztük a hatféle árva-alapnak — ügykezelését. Kiemeli múlt évi kezelésünk célszerűségét és szép eredményét.

Ezen ismertetés alapján elnök jelenti, hogy a hitközségnél kezelt készpénzünk 20,000 koronáért előnyös áron értékpapirokat vásároltunk, osztrák járadékpapirjaink konvertálásáról pedig a hitközség révén gondoskodni fogunk.

Ezután *Pfeiffer Ignác* ellenőr a jövő évi költségvetés egyes tételeit ismerteti, annak realitását az idejű zárószámadások adataival bizonyítván.

A választmány úgy a beterjesztett zárószámadásokat és költségvetést, mint elnök jelentéseit nagy örömmel veszi tudomásul és az ügykezelésért az egész elnökségnek, buzgalmáért és fáradhatlan munkásságaért különösen a titkárnak köszönetet szavaz, megadván egyúttal neki *Pfeiffer Ignác* indítványára a szokásos remunerációt.

7. Elnöklő. *Csukási Fülöp* előterjeszti a segélykérvényeket, mire a választmány 3 rendes tagnak 160 K. betegségyt, 1 rendes tagnak 40 K. rendkívüli segélyt, egy már tagnak nem tekinthető nyugdíjazott tanítónak pedig 20 K. szavaz meg.

8. Elnök ajánlatára azután a választmány addig, míg mandátuma tart, a pesti izr. hitközség gleichenbergi sanatorium-alapítványa javára 50 K. évi járulékot szavaz meg, hogy kedvezményért oda folyamodó tagtársainkat ezen a réven hatásosabban ajánlhassuk.

9. Elnök jelenti, hogy *Müller Adolf* magyar abc-könyvének javításához hozzáfogott már és a tanítóknak 4 évvel ezelőtt bekért erre vonatkozó véleményét áttanulmányozta és lehetőleg foganatosítani is fogja. Kéziratának felülvizsgálásával a választmány *Kuttner Miksát* bizza meg.

10. Elnök jelenti, hogy a magyar nyelvkönyvek kézirateit és a vidéki bírálók bírálatait *Schichtancz Ármin* vál. tag már átvette és a pályázat eredményéről a jövő választmányi ülésen fog beható jelentést tenni.

11. Elnök előterjeszti az elnökségnek azon indítványát, hogy egyesületünk, néhai lovag *Wechselmann Ignác* iránti kegyeletünk kifejezéseül emlékünnepelet rendezzen. Az időpont megválasztását, a részleteket és az egész rendezést kéri egy bizottságra bízni, de kegyeletünk és hálánk kifejezéseül ajánlja, hogy a választmány már most is határozza el, hogy a megdicsőült emberbarát arcképét sokszorosítani és a magyarországi összes zsidó iskolának — a postaköltség megtérítése mellett — ingyen megküldeni fogja, egyuttal *Wechselmann Ignác* lovag nevére árva-alapítványt létesít és ennek alapító levelét a legközelebbi közgyűlésnek beterjeszti jóváhagyás végett.

A választmány elnök indítványai értelmében határoz, a bizottságba küldi elnököt, titkárt, *Csukási Fülöpöt*, *Pfeiffer Ignácot* és *Bárd Rezsőt*.

12. *Ózer Zsigmond* meleg szavakkal hódol bold. *Deutsch Henrik* igazgató emlékének s felhívja a választmány figyelmét arra, hogy egyesületünknek erkölcsi kötelessége a megboldogult irodalmi hagyatékának örök időkre való fentartása. Indítványozza tehát, hogy *Deutsch Henrik* biblia-kommentárját újra kiadjuk és mint a bibliatanítás megbecsülhetetlen segédkönyvét, a zsidótanítóság közt terjeszszük. A választmány köszönettel veszi az indítványt és ahhoz elvben hozzájárul, az ügyet pedig meleg pártolással a részletek megállapítása céljából az elnökséghez teszi át.

13. Felvételre jelentkezett: *Kemény Károly*, Ny.-Pérezslény (30 éves) és *Salgó Albert*, Sárvár (36 éves). — A választmány felhatalmazza elnököt, hogy ezek részére a felvételi okmányt kiadhassa, az alapszabályszerű utánfizetés kötelezettsége mellett, ha okmányaikat rendben találja.

Alföldi fiókkörünk.

Ne vádolja senki a zsidó tanítót nemtörődömséggel, mert annak itélkezése hamis lesz. A vidéki zsidó tanítóságban — a „Mikóczér ruách veavaudo kosoh“ dacára van annyi erő, buzog annyi lelkesedés és ügyszeretet, hogy ezt csak az nem látja, a kiben rossz akarat lakozik.

Alföldünk kalásztengert érlelő és ringó táján, ha Isten is úgy akarja, nemsokára megalakul dédelgetett anyaegyletünk legnagyobb köre, az „Alföldi fiókkör.“

Alulirott és egyik kartársa, *Lippe József*, már ezelőtt 10 évvel tettek kísérletet eme kör létesítésével; megismételtük a milleniumi évben. És dacára annak, hogy az akkor nem sikerült, nem riadtunk vissza attól, hogy most, harmadizben, annál nagyobb buzgósággal, csak fokozott erélylyel és kitartással, ne lépjünk újra a cselekvés terére. És ime, nem is csalódtunk kartársaink ügyszeretében, idealizmusában, buzgalmában. Alig hangzott el felhívásunk szerény szózata és az Alföld minden vidékéről, Bihar-, Békés-, Jász-Nagy-Kun-Szolnok-, Szabolcs-, Hajdu- és Szatmárról egymásután érkeznek a buzdító

sorok, a fiókkörhöz való csatlakozásnak megnyilatkozásai. Purimra terveztük volt az alakuló közgyűlést, de több kartárs avval érvelt, hogy Purim pénteki napra esik, hogy sokan 2—3 napig nem lehetnek távol otthonról, hogy sokan Purimkor nem szívesen hagynák ott családjukat; tegyük át a megalakulás gyűlését Chalhamoed Pészáchra.

A mennyiben a megokolt érveket mi is eléggé nyomósoknak találtuk, hozzájárulunk, hogy az Alföldi fiókkör alakuló ülése *Chalhamoed Peszách* második napján legyen, annyival is inkább, mivel most a Chalhamoed teljes 4 köznapból fog állani, nem lévén megszakítva szombattól.

Nem tartom szükségesnek megokolni, miért nem csatlakoztunk Miskolc-hoz. Miskolcz, illetve Borsod, gravitáljon a felvidék felé. Ott van Borsod, Abauj-Torna és Heves, esetleg még Sáros is: az elég szép és tekintélyes fiókkör lesz. Debreczenhez, illetve Hajduhoz csatlakozzék Szabolcs, Szatmár, Bihar, Jász-Nagy-Kun-Szolnok és Békésmegye, Debreczen vasuti hálózata olyan, hogy a legexponáltabb helyről is, 6—8 óra alatt ide lehet érkezni. Aztán Debreczen az ő 75,000 lakosságával, sok iskolájával, ipari intézményeivel elég vonzó erővel bír, hogy az első, vagyis alakuló gyűlését itt tartsa meg a nagy alföldi fiókkör.

E hetekben kibocsátjuk a meghívókat; kibocsátjuk a felhívást az iskola-fentartó körökhöz, hogy lássák el majdan a körülésbe menő tanítót utiköltséggel. Kérjük azonban a tisztelt kartársakat, nyilatkozzanak, a kik még eddig azt nem tették, hogy részt óhajtanak venni a gyűlésben és tagjai akarnak lenni a körnek, hogy addig is minden előzetes és előleges intézkedést megtehessünk.

Egy percig sem kételkedünk, hogy vidéki kartársaink keblében visszhangra talál felhívásunk, a hogy már első felhívásunk is meghallgatásra talált.

A fiókköröknek meg van az ő jogosultságuk, megvan az ő hivatásuk is. Megmondom erre nézve röviden az én szerény véleményemet.

A nagy választmány és az egyesület csak háromévenként tartja gyűléseit. Az az egy-két nap, a mikor eme két faktor gyűlésezik, nem elegendő arra, hogy az egész ország tanítósa vitális kérdéseit töviről-hegyire megbeszélhesse, hogy egyes kérdések, elvek annyira megvitattassanak, hogy az eszmecsere által azok mintegy lejegecedjenek. Eme vitális kérdések megvitatása a fiókköröknek feladata.

A fiókkörök készítsék elé a megvitatandó kérdéseket a nagy választmány-nak és közgyűlésnek. A fiókkörök tegyék beható tanácskozás tárgyává a napirenden levő aktuális kérdéseket és azt a nyers munkát megcsiszolva, formába öntve, a pro és contra vélemények egybevetése mellett, vigyék a központba, a hol az aztán a nagy választmány és közgyűlés retortáin megsűrődve, lejegecedve, mint végrehajtandó objektum kerüljön ki.

Ha a fiókkörök ily értelemben működnek, akkor üdvös dolgot végeznek. Sok fontos ügy és kérdés várja még a megoldást. Ilyen:

1. a zsidó iskola létkérdése,
2. a héber tantárgyak intensív tanítása,
3. az ifjúsági istentiszteletek kérdése,
4. a zsidó tanítóképzés ügye,
5. a zsidó tanító lakbérügye,
6. a zsidó tanító-árvák ügye,
7. a stipendium és nyugdíjügy,
8. a zsidó-iskolák tankönyvei,
9. egy zsidó iskola-egylet létesítése,
10. zsidó ifjúság lapja, stb. stb.

Azt hiszem, eme tiz kérdés is elég anyagot nyújt a megvitatásra. A munkára lesz tehát alkalom!

Rajta hát, kedves kartársak!

Bontsuk ki a zászlót és egyengessük az utat, készítsük elő az anyagot, hogy a legközelebbi nagy közgyűlés kész anyagot nyerjen a végleges elintézésre!

Kérem a t. c. kartárs urakat, hogy bejelentéseiket *Lippe József kollegám címére (Simonffy-utca Debrecen) intézni sziveskedjenek, a ki az előmunkálato-
kat előkészíti.*

Debreczen.

Kuthi Zsigmond

iskola-igazgató,

az Orsz. Izr. T. e. választmányának tagja.

Levelezés.

Tekintetes Kornfeld Gyula urnak
az Országos Izraelita Tanítóegyesület elnökének

Budapesten.

Igen tisztelt Elnök Ur!

Gerő Ignác kartársamnak és jó barátomnak Értesítőnk 2. számában megjelent levele ösztönzött engem arra, hogy árva-alapunk javára a gyűjtés én is szélesebb körben megindítsam. Gyűjtő-iveket készítettem és azokat apró növendékeimnek kiadtam, a kik nemes versenyre kelve, igyekeztek egymást a gyűjtésben felülmúlni. Egy hét lefolyása alatt igazán szép eredményt értem el, a mennyiben 51 korona 58 fillért gyűjtöttem. Régóta tervezem már a gyűjtésnek szélesebb mederben való megindítását. Gerő barátom levele épen kapóra érkezett. Melegen ajánlom kartársaim figyelmébe a gyűjtés eme módját. Nem kell hozzá csak egy kis jóakarát és hogy egyesületünk árva-alapját kiki a szívéen viselje.

Ezuttal még igen t. Elnök úrnak vagyok bátor megköszönni a mult héten kért bárcák gyors elintézését, mert hogy növendékeim a gyűjtésre nagyobb kedvet kapjanak, megígértem nekik, hogy mindenki annyi bárcát kap, a hány krajcár gyűjtést mutat fel. Nagyon kérem tek. Elnök ur, sziveskedjék lapunk legközelebbi számában a mellékelt iven feltüntetett adakozók névsorát egész terjedelmében közzétenni, hogy a szülőknek beszámolhassak.

A jelzett összeget mai postával a pénztáros úr címére küldöttem el.

Fogadja igen t. Elnök ur nagyrabecsülésem kifejezése mellett legőszintébb üdvözetemet.

Vagyok kitünő tisztelettel

Szentes, 1903. febr. 10-én.

Soltész Adolj

tanító.

Az „Orsz. Izr. Tanítóegyesület“ tekintetes Elnökségének

Budapesten.

Van szerencsém ezennel a tekintetes Elnökséget értesíteni, hogy a helybeli izr. iskolaszék a f. évi január hó 31-én megtartott gyűlésén Schwarcz Ábrahám tanító úr megkeresésére egyhangulag elhatározta, hogy a tekintetes Elnökség vezetése alatt álló egyesületnek pártoló tagjai sorába lép.

Verbó, 1903. február hó 10-én.

Hitrokoni üdvözetlettel

Schwarcz Ábrahám

isksz. jegyző.

Weinberger Pinkász

hitk. elnök.

Az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület” zárószámadatai az 1902. évről.

Bevétel

Kiadás

	korona	fill.		korona	fill.
1. Rendes tagdíjak	4391	—	A) Segélyezés. (6522·25 k.)		
2. Pártoló	987	—	1. Özvegyek segélyezése 5 tétel à 400 k	2000	—
3. Adományok és hagyományok			2. Beteg- és rendkívüli segély	2702	25
néhai Wahrmann József			3. Fürdői segély 5 tétel à 60 k.	300	—
hagyománya	500.—		4. Árvák segélyezése az árva-alapból	600	—
néhai vásárhelyi Wodiáner			5. Egy árva segélyez. a Reif Jakab alapból	100	—
Fülöp hagyománya	400 —		6. Egy árva segélyezése az Ózer Zsigmond alapból	100	—
néh. Löwy Mórurtól Bpsten	200 —		7. Betegsegély a Lederer Bernát alapból	180	—
hatvani Hatvany Deutsch			8. Segély a Lederer Ábrahám alapból...	120	—
Sándor úrtól Budapest	200.—		9. Segély a Tanítók házának...	120	—
Lederer Sándor úrtól Buda-			10. Kiházasítási segély az „Erzsébet“-		
pesten	50.—		alapból	240	—
domonyi Domony Ödönné			11. Betegsegély a hatvani Deutsch Bernát alapból	80	—
Budapesten	50.—		12. Segély a Temesváry Adolf és neje		
Singer és Wolfner uraktól			alapból	40	—
Budapesten	50.—		13. Segély a Gans Dávid alapból...	33	—
Több kisebb-nagyobb adom.	230.36	1680 36	14. Segély a Klingenberg Lengyel Joh. alapból		—
4. Gyűjtés az árvaalap javára			B) Ösztöndíjak. (646 84 k.)		
néhai Kohn Schwerin Ignác			15. Tanulmányi ösztöndíjak tanítók gyermekeinek 10 tétel à 50 kor.	500	—
emlékének tiszteletére tett			16. Tanulmányi segély a Deutsch Henrik alapból	46	84
adományok családjától...	625.—		17. Dr. Jókai Mór alapból	100	—
A besztercebányai izr. tanítótestület alapítványa	200 —		C) A havi közlöny. (2512·36 k.)		
Sasvári Béla alapítványa...	20.—		18. Az „Izr. Tanügyi Értesítő“ nyomdai, szétküldési és irodai költsége*)	1775	40
A tanítók gyűjtése összesen	388.45	1233 45	19. Az előfizetett paed. folyóiratok költs.	156	96
5. A báreza-gyűjtés eredménye	287	88	20. A szerkesztés körüli irói díjak	580	—
6. Dr. Jókai Mór évi járuléka	20	—	D) Kezelés. (3351·82 k)		
7. Lederer Ábrahám évi járuléka...	20	—	21. Tisztviselők és szolga fizetése...	1780	—
8. Györi Adolf évi járuléka	20	—	22. Rendes kezelési költségek...	1014	05
9. A folyó évben eszközölt kiadványok tiszta jövedelme kor. 1938.74 irói díjak és költségek levonása után...	4667	76	23. Rendkívüli kezelési költségek	45	—
10. Kamatjövedelem...	6336	28	24. A vidéki körök körüli költségek	395	57
			25. Levonás az ingóságok értékéből	117	20
			Összes kiadás korona	13133	27
			Bevételi többlet	6510	46
			Összesen	19643	73

A 6510·46 korona bevételi többletből 3645·24 koronát az egyesület törzsvagyonához esaltottunk, többivel, még pedig 2865·22 koronával, különféle alapok összegét gyarapítottuk, sőt új alapokat is létesítettünk.**)

*) Ebből már levonásba hozatott a hirdetésekért befolyt 90 korona bevétel.

**) Lásd az alapok részletes kimutatását a 78. oldalon.

	korona	fill.		korona	fill.
1. Pénzkészlet	2950	50	1. Izr. tanítói árvaalap	k. 29543	45
2. Takarékpénztári betét	1200	—	2. Reif Jakab	2500.	—
3. Értékpapírok névérték szerint*)	125900	—	3. Ózer Zsigmond árvaalap	2500.—	—
4. Betét a pesti izr. hitközségnél	25064	37	4. Kohn-Schwerin Ign.	625	—
5. Főkönyvi követelések a kiadványok után	4797	66	5. B.-bányai tantestül.	200	—
6. Tagdíjhátralékok	1227	—	6. Sasváriné Czeller Sarolta árvaalap	20	—
7. Monográfiák raktárértéke	150	—	7. Lederer Bernát alap	4000	—
8. Előre fizetett írói díjak	550	—	8. Erzsébet-alap	3352	53
9. A sziddur-lemeczek értéke (le után)	1900	—	9. Ferenc József Tanítók-Háza alap	3000	—
10. Fizetési előleg	450	—	10. Lederer Ábrahám alap	2600	—
11. Bizomány - számla a Deutsch - fé'c biblia után	354	40	11. Dr. Jókai Mór ösztöndíj-alap	2080	—
12. Ingóságok (irodai berendezés)	350	—	12. Deutsch Henrik ösztöndíj alap.	1377	68
			13. hatv. Deutsch Bernát a'ap	2000	—
			14. Szántó Eleázár alap	1248	—
			15. Dr. Temesváry Ad. és neje alap	1000	—
			16. Löw Lipót alap	932	69
			17. Gans Dávid alap	660	—
			18. Klingenberg-Lengyel Joh alap	179	63
			19. Wahrmann József özv és árvaalap	500	—
			Összesen	58318	98
			Törzs vagyon	106574	95
				164893	93
				164893	93

Eredmény: Az egyesületi tiszta vagyonnak emelkedése ez évben kor. 3645.24
 Az egyesületi alapítványok növekedése ez évben „ 2865.22
 Tehát bevételi többlet ez évben kor. 6510.46

Alulírottak a mai napon megtartott ellenőrző felülvizsgálat alkalmával az egyesületi könyveket, ugyszintén a feltüntetett bevételi és kiadási tételeket, valamint a vagyonmérleget és az ezt igazoló okmányokat a legnagyobb rendben találtuk.

Budapest, 1903. február 23-án.

Csikási Fülöp,
egyes. alelnök.

Reif Jakab,
egyes. alelnök.

Kornfeld Gyula,
egyes. elnök.

Révai Miksa,
ellenőr.

Pfeiffer Ignác,
egyes. ellenőr.

Győri Adolf,
egyes. pénztáros.

Hajnal Jakab,
egyes. titkár.

***) Az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület“ birtokát képező és a pesti izr. hitközségnél, mint letét, kezelt értékpapírok jegyzéke az 1902. évi december 31-éről.**

1. 4 ^o / _o magy. aranyjárdék névértéke	kor.	4.4 0.—
2. 4 ^o / _o osztrák papírbárdék névértéke		2.800.—
3. 4 ¹ / ₂ ^o / _o magy. jelzálog és hitelbank záloglevelei névérték szerint		62.000.—
4. 4 ^o / _o nyer. kötvényei ¹⁾		1.400.—
5. 3 ^o / _o „ „ nyeremény kötvényei ²⁾		1000.—
6. 4 ^o / _o földteherment. kötvényeik névérték szerint		3.600.—
7. 4 ^o / _o tiszai és szegedi nyeremény-kötvények ³⁾ névérték szerint		2000.—
8. 4 ^o / _o 1/5 drb. 1860-as államsorsjegy ⁴⁾ névérték szerint		200.—
9. 4 ^o / _o Székesfővárosi kölesönkötvények		16.000.—
10. 4 ^o / _o -os magyar korona-járdék		32.500.—
Összesen névérték szerint	kor.	125.900.—

Budapest, 1903. február 23-án.

A pesti izr. hitközség számvivősege:

Glück Tivadar k. számvivő irodafőnök.

1) Ezen 7 drb sorsjegy számai a következők: 100/57, 502/54, 2941/1, 2958/66, 1696/6, 2545/64, 3545/66.

2) A 3 százalékos nyerem. kötvények számai ezek: 821/12, 138/1, 123/59, 545/7, 115/3.

3) A 10 drb. tiszai sorsjegy száma a következő: 883/7, 1994/74, 1655/10, 4219/23, 695/53, 811/37, 2719/92, 278/15, 2538/86, 3873/42.

4) Az 1860-as sorsjegy száma 720/12.

Az alapítványok kezelése 1902-ben.

Folyó szám	Főkönyvi lapszám	A l a p	1901. végén volt	Bevétel kész- pénzben	Kamat- bevétel	Kiadás segélyre	Vagyonállás 1902 végén	Gyapodás 1902-ben
1	270	Izr. tanítói árva-alap	28305.55	388.45	1594.90	745.45	29543.45	1237.90
2	163	Reif Jakab árva-alap	2500.—	—	100.—	100.—	2500.—	—
3	243	Ózer Zsigmond árva-alap ...	2500.—	—	100.—	100.—	2500.—	—
4	271	néh. Kohn-Schwerin Ign. árva-alap	—	625.—	—	—	625.—	625.—
5	257	Izr. tantest. B.-Bánya árva-alap	—	200.—	—	—	200.—	200.—
6	261	Sasvári-Czeller Sarolta	—	20.—	—	—	20.—	20.—
			33305.55	1233.45	1794.90	945.45	35388.45	2082.90
7	201	Lederer Bernát alapítvány	4000.—	—	180.—	180.—	4000.—	—
8	192	Erzsébet királyné alapítvány	3164.85	303.88	123.80	240.—	3352.53	187.68
9	244	Ferenc József Tanítók-háza alapítv.	3000.—	—	120.—	120.—	3000.—	—
10	193	Lederer Ábrahám alapítvány	2600.—	20.—	100.—	120.—	2600.—	—
11	213	Dr. Jókai Mór alapítvány ...	2080.—	20.—	80.—	100.—	2080.—	—
12	111	hatv. Deutsch Bernát alapítvány	2000.—	—	80.—	80.—	2000.—	—
13	190	Deutsch Henrik alapítvány	1371.09	—	53.43	46.84	1377.68	6.59
14	227	Szántó Eleázár alapítvány. ...	1200.—	—	48.—	—	1248.—	48.—
15	117	Dr. Temesváry Adolf és neje alapítv	1000.—	—	40.—	40.—	1000.—	—
16	167	Löv Lipót alapítvány	896.82	—	35.87	—	932.69	35.87
17	154	Gans Dávid alapítvány ...	660.—	—	33.—	33.—	660.—	—
18	264	néh. Wahrmann József alapítvány	—	500.—	—	—	500.—	500.—
19	214	Klingenberg-Lengyel Johanna alap	175.45	4.—	7.18	7.—	179.63	4.18
Összesen			55453.76	2031.33	2696.18	1912.29	58318.98	2865.22

Az árva-alapra gyűjtők és adakozók névsora. (1902.)

Áldori Bertalan, D-Szerdahely
 Bérczi Fülöp, Orosháza
 Blumschein Lipót, Esztergom
 Büchler Samu, Sasvár
 Chevra-Kadisa, Albert-Irsa
 Veszprém
 Deák Adolf, Léva
 Erdős (Rosenstein) Soma, Siklós
 Fischer Lipót, L.-Szt-Miklós
 Dr. Goldziher Ignác, Budapest
 Grün Jakab, Paks
 Halász Nátán, Budapest
 Izr. hitk, Veszprém
 népiskola tanulói, Iglón
 nőegyesület, Iglón
 tanítótörsület, B.-Gyarmat
 Beszterczebánya
 Szatmár

Kertész A Antal, Csernye
 Klingenberg Jakab, Pécs
 Föt Dr Kohn Sámuel, Budapest
 Kuffler Berta, Bécs
 Léderer József, Soroksár
 Mendl József, Párkány
 Mendl Lajos, Budapest
 Pollacsek Mór, Stomfa
 Popper Mór, Budapest
 Popper Sándor, Igló
 Radó Vilmos, Budapest
 Reich Salamon, Baja
 Reitzer Ignác, D-Szerdahely
 Sasvári Béla, Pécs
 Südfeld Sándor, Budapest
 Schill Salamon, Budapest
 Ujvári Adolf, Püspök-Ladány

A bárca-gyűjtők névsora. (1902.)

Baja Izraelita Tantestület
Balassa-Gyarmat: Brett Mór
 Singer Adolf
Báth: Horn Lipót
Beled: Donáth Dávid
Bezdán Nagy József
Budapest: Bató J Lipót
 Izr. hitk. fiúiskola tantest.
Csurgo: Serlegi Márk
Duna-Szerdahely: Reitzer Ignác
Eger: Lackner Mór
Eperjes: Székely Adolf
Esztergom: Geiger Miksa
Felső-Széki: Schönberger Samu
Fogaras: Klein Márk
Gyöng: Taussig Mór
Győr: Pfeiffer Mór

Győr-Sziget: Schächter Károly
Homonna: Lengyel Samu
Igló: Lövy Mór
Kapuvár: Schönfeld Márk
Káloz: Friedmann József
Késmárk: Tauber Nándor
Kis-Hegyes: Weisz Samu
K-K.-Halas: Eichler Albert
Kis-Jenő: Hercz Bernát
Kis-Körös: Havas Henrik
 Scheer Áron
Kis-Marton: Buchsbaum Jakab
Léva: Deák Adolf
L.-Szt.-Miklós: Fischer Lipót
 Füzi Márk
Lugos: Tauszk Ede
Miskolc: Schönbrunn Márk

Mosdós : Schlesinger Vilmos
 Nagy-Bajom Schlesinger Ignác
 Nagy-Bittse : Grünberger Fülöp
 Nagy-Kanizsa : Bún Samu
 Nagy-Károly : Kohn Miksa
 Nagy-Lak Klein Sándor
 Ó-Gyalla Hollaender Áron
 Orosháza Bérczi Fülöp
 Paks : Grün Jakab
 Péczel : Haas Mór
 Pécs : Hoch József
 Pomáz : Bródy Ármin
 Pozsony : A kör gyűjtése
 Puchó Szimányi Adolf
 „ Szögyi Lipót
 Püspök-Ladány Ujvári Adolf
 Rác-Almás Bleyer Jakab
 S.-A.-Ujhely : Groszmann Mór
 Sopron Biró Samu

Stanisics : Löwy Fülöp
 Szarvas : Sipos Lipót
 Szatmár : Halász Mór
 Szempcz : Bonyhádi Miksa
 Szenicz : Deutsch Mór
 „ Stark Mór
 Szentes : Feldmann Samu
 „ Soltész Adolf
 Szécsény Fejér Lipót
 Trencsén Bernhard Mór
 „ Groszmann Adolf
 Trsztena : Weisz Zsigmond
 Varannó Letényi Ármin
 Vág-Szereá : Abelesz Jónás
 Veszprém Barta Fülöp
 Zavar : Kohu Simon
 Zsolna Braunberg Manó
 Wiener Jakab

A tagok pótkimutatása.

Pártoló tagok. Izr. hitk. L.-Rózsahegy.

Rendes tagok.

518 Buchsbaum Jakab, Kismarton	Kronstein Ignác, Högyész
Erdős Adolf, Budapest	Lengyel Samu, Homonna*)
520 Fejes Adolf, Verebély	Lippe József, Debrecen
Fodor Dávid, Szentes	Sor Mihály, Budapest
Gellért Mór, Szirák	530 Scheer Áron, Kis-Kőrös
Glück Mór, Mezőtúr	Schönberger Manó, N.-Megyer
Horváth Samu, Dombovár	Szücs J. Jenő, Budapest.
525 Klein Ármin, Hlinik	

Folyó évi február hóban tagsági díjat fizettek :

A) *Pártoló tagok :*

Szabolcsi Miksa, Bpest	kor.
Dr. Blau Vilmos, Bpest	10.—

B) *Rendes tagok :*

	hátr. kor.	f. é. kor.		hátr. kor.	f. é. kor.
Büchler Hugó, Zólyom-Péteri	4.—	—.	Rosner Mózes, Mármaros-Sziget	4.—	—.
Buchsbaum Jakab, Kismarton...	4.—	—.	Rotter Salamon, Bpest	8.—	—.
Fejes Adolf, Verebély	—.	4.—	Singer A. Henrik, Bpest	18.—	2.—
Fodor Dávid, Szentes	10.—	—.	Sor Mihály, Bpest	8.—	—.
Gellért Mór, Szirák	3.—	—.	Sugár Mór, Kaposvár	8.—	—.
Glück Mór, Mezőtúr	8.—	—.	Scheer Áron, Kis-Kőrös	8.—	—.
Halász Nátán, Bpest ...	4.—	—.	Schönberger Manó, Nagymegyer	8.—	—.
Horváth Samu, Dombovár	8.—	—.	Schorr Ármin, Pápa	2.—	6.—
Kardos Dávid, Krompach...	8.—	—.	Schwarcz Márk, Vác	2.—	—.
Klein Ármin, Hlinik	6.—	—.	Stein Dávid, Rákos-Palota	4.—	—.
Koralek Emil, Bpest	4.—	—.	Szücs J. Jenő, Budapest	4.—	—.
Kornstein Ignác, Högyész	6.—	2.—	Vajda Ignác, Bpest ...	8.—	—.
Lendvai Fülöp, Kismarton	6.—	—.	Vécsei J. Kálmán	8.—	—.
Lengyel Samu, Homonna...	—.	8.—	Ságh Alajos, Debreczen. Decz.		
Lippe József, Debreczen	4.—	—.	hóban fizetett 4 kor. tagsági		
Popper Mór, Tr-Teplicz	8.—	—.	díjat.		
Reich Sámuel, Bpest	8.—	—.			

Bárca-gyűjtés :

Groszmann Mór, S.-A.-Ujhely	kor.
	4.—

*) A főkimutatásból nyomdai hiba folytán kimaradt és helyébe a törült Lengyel Majer, Galantha, neve maradt benn, a mit ezennel helyreigazítunk.

Gyűjtés az árva-alapra :

	kor.
Soltész Adolf, Szentcs*)	51.58
Gerő Ignác, N.-Szombat**)	16.24
Fischer Lipót, L.-Szt.-Miklós gyűjtése (Lerchenfeld Gyula urnál tartott „pidjon haben“ alkalmával dr. Stieglitz Dávid orvos ur a megváltás díjából)	6.—
Wolff Mór ur a fiának barmieva ünnepélyén	4.—
Ugyanott Baumhorn Jakab ur	1.08
	11.08

*) Ehhez hozzájárultak Wellisch Imre és Hegedüs Pál gyűjtése: N. N. 10 fill., N. N. 10 fill., Wellisch Imre 10 fill., Wellisch István 10 fill., Özv. Krausz Márkné 20 fill., R. 20 fill., Zuckermann Ignác 20 fill., Zuckermann Bernát 20 fill., Schultz István 40 fill., Dobray 40 fill., Villamossági részv. társ. 1 kor., Schwarz Simon 40 fill., Szabó Lajos 40 fill., Csillag Ármin 20 fill., Mócz Kálmán 20 fill., N. N. 20 fill., N. N. 40 fill., Szathmáry Károly 20 fill., N. N. 40 fill., Szépe Károly 40, Brüll Ferenczné 20 fill., Radó Ignác 20 fill., Mészárosné 20 fill., Hegedüs Pál 10 fill., Löwy Henrik 20 fill., Klein Jakab 40 fill., Halász János 1 kor., Risztner Miklós 20 fill., Bakton Ambrus 20 fill., Nótári Pál 40 fill., Rubinné 20 fill., Fürsti Molnár Sándorné 30 fill., N. N. 20 fill., N. N. 4 fill., N. N. 2 fill., Schillerné 20 fill., Bretz János 10 fill., Sebesi Ferenc 20, Bleier Lajos 20 fill., Reiningerne 20 fill., Dr. Fürsti Molnár Sándor 40 fill., Várady 10 fill., Untermüller Ernő 20 fill., Bruder Ignác 20 fill., Kohn F.-né 10 fill., Szentcsévidéki takarékpénztár 1 kor., Löwy J. 40 fill., Lederer Lipót 10 fill., Bleier L. 20 fill., Jelenffy 20 fill., Szabó L. 10 fill., Beck Lajos 20 fill., Nagy Bálintné 30 fill., Lederer Jozefin 20 fill., Jelenffy S. 20 fill., N. N. 10 fill., N. N. 20 fill., N. N. 20 fill., Dósa Béláné 40 fill., Tyukody 10 fill., Polacsek Jolánka gyűjtése Dr. Polacsek Albertné 40 fill., Fränkl Albertné 20 fill., Polacsek Jakabné 20 fill., Polacsek Ferdinándné 40 fill., Helene Franz 20 fill., Polacsek Renée, Mariska, Jolánka 50 fill., Varga Erzsébet 20 fill., Károlyi József 40 fill., Czukermann Erzsike 30 fill., Garnol Jozefin 20 fill., Czukermann Ella 20 fill., Török Julianna 10 fill., Bernáth Elek 20 fill., Kiss Juliska 20 fill., Bartha János 20 fill., Fischer Farkas 10 fill., Fränkl Albert 10 fill., Boros Szerén gyűjtése Boros Ede 30 fill., Engelman Lajosné 40 fill., Sarkady Antalné 50 fill., Blum Salamonné 20 fill., Boros Edéné 10 fill., Engelman S. 20 fill., Birn Simonné 30 fill., Flesch Lipót 20 fill., Bozóky György 60 fill., Dr. Ecséri Lajosné 40 fill., Dr. Fürti 40 fill., özv. Hegedüsne 40 fill., Czukermann Bernát 20 fill., Bleier Sámuelné 20 fill., Kardos Irénke gyűjtése Pollák Valérka 20 fill., Nagy Samu, Szeged 26 fill., Kardos Irénke 40 fill., Dr. Czukerman Soma 20 fill., Ráczné 20 fill., Klein Vilmosné 40 fill., N. N. 40 fill., N. N. 20 fill., N. N. 40 fill., Béla bácsi 10 fill., Pollák Mártonné 20 fill., Neuman Jónás 20 fill., Dr. Sinóros 1 korona, Dr. Eisler Samu 20 fill., Kardos Jenő 20 fill., Frank József 20 fill., Kovács Annuska gyűjtése: Kovács Imre, Annuska, Géza 30 fill., Schreier Laczika 10 fill., Kovács Edéné 20 fill., Béla bácsi 20 fill., Soltész Irénke 20 fill., László Veronka gyűjtése: Dr. Ecséri Lajos 40 fill., László, Andris, Veronka, Gyurika, Jankó 1 korona, Nagyanya 50 fill., Dr. Purjesz Jánosné 50 fill., Weisz Jakabné 40 fill., Neufeld Herman 50 fill., Fränkl Henrik 40 fill., Dr. László Vilmos 1 korona Endre Mariska gyűjtése Dr. Pollák Sándorné 20 fill., Endre, Aranka, Mariska, Elemér, Jenő 32 fill., Révész Imre 20 fill., Brüll József gyűjtése Brüll Ferenczné 40 fill., Brüll József és Aranka 20 fill., Schloszer 1 kor., Gáspár 1.20 fill., Brüll Arthur 10 fill., Székely Adolf 10 fill., Reisz Irma gyűjtése: Reisz József 50 fill., N. N. 10 fill., N. N. 10 fill., N. J. 10 fill., Bender Adolf 10 fill., Politzer M. 10 fill., Spitzer Adolfné 20 fill., Fränkl Albert 10 fill., Dr. Reisz Samuné 50 fill., Sz. 10 fill., Stark Nándor 10 fill., K. 10 fill., Schwarz 40 fill., Schwarz Albert 30 fill., Fried 10 fill., Lederer 10 fill., Derecskey Mihály 50 fill., Weisz Lipótné 30 fill., N. N. 10 fill., Klein Károlyné 20 fill., Berger Károly gyűjtése: Rosenthal Gy.-né 20 fill., Berger Sománé 20 fill., Vass József 2 fill., Nagy Pálné 4 fill., Sándor Lajos 2 fill., Berger Berta, Margit, Károly és Juliska 17 fill., Lederer Károlyné 20 fill., Liebnert Mihályné 10 fill., Ehrenfeld Mór, Janka, Irén 15 fill., Aradi József 4 fill., Fülöp Ferencz 6 fill., Szepesi János 10 fill., Varga Lajos 10 fill., Rosner Lipót 30 fill., Piti Pálné 10 fill., Schönwald Sz. 10 fill., Héja Pál 6 fill., Varga Károly 10 fill., Türi István 10 fill., Klein Ignác 10 fill., özv. Zsoldos Jánosné 10 fill., Freund Simonné 10 fill., Fekete 4 fill., Dóri Ilonka 10 fill., Berkes Imre 10 fill., Buzi Sándor 4 fill., Hoffmann Gizike gyűjtése: Hoffmann Jakabné 10 fill., Leide Pau'a 10 fill., Hoffmann Renée 10 fill., Hoffmann Sándor 10 fill., Löwy Dezső 10 fill., Simkó Ignác 10 fill., Hoffmann Gyula, Dezső, Gizi és Margit 16 fill., Richter Ella gyűjtése Schenk Ármin 30 fill., Fülöp 30 fill., L. L. 10 fill., Kulcsár Ferencz 10 fill., Gál Ernőné 20 fill., Rosenstock Salamon 20 fill., Pollák Ignác 30 fill., özv. Richterné 40 fill., Richter Ella 10 fill., Gunst Lipót 32 fill., Flesch 20 fill., Herzog Margit gyűjtése: özv. Herzog Józsefné 50 fill., Herzog Margit 10 fill., Haron Elemér gyűjtése: Haron István 20 fill., Gullay Lajos 20 fill., Kü'ön adakozás az iskolában 2 kor 32 fill., Összes gyűjtés: **51.58**

**) Ehhez hozzájárultak: Koppel Ágoston III o t gyűjtése Charlotte Koppel 1 korona,

Koppel Ignác 1 kor., Dr. Frommer 40 fillér, Charlotte Frommer 40 fillér, Fany Koppel 1 kor.,
Ida Koppel 1 korona, Berta Freumann 1 korona, N. N. 50 fillér, Laufer Samu 30 fillér.
Összesen: **6.60** — Fried Mór III. o. t. gyűjtése: Bunzl Gyula 50 fillér, Stern Ignác 10 fill.,
Gross Zsigmond 10 fillér, Blumentrausz N. 40 fillér, Kohn Ignác 10 fillér, Fried Mór 20 fillér.
Összesen: **1.40** — Fried Márton III. o. t. gyűjtése: Fried Róza 32 fillér, Kukla Josefin R.
40 fillér, Klein Ödön 10 fillér, Roth Terka 10 fillér, Klein Aranka 10 fillér, Schaar Etelka
12 fillér, Fried Miksa 10 fillér, Schönfeld Miksa 20 fillér, Klein Jenny 20 fillér, Roth Etelka
60 fillér, Sch..... 40 fillér. Összesen: **2.64** — Roth Ernő III. polg. oszt. tan. gyűjtése
Szidon Henrik 1 korona, Steiner Natália 40 fillér, Drechsler Janka 40 fillér, Steiner Lilike
P. Hammer 1 korona, Rejsner Bernát 50 fillér, N. N. 40 fillér, J. A. 40 fillér, Gutstein Simon
50 fillér, N. N. 60 fillér. Összesen **5.60**
Budapest, 1903. február hó 25-én.

Györi Adolf
pénztáros.

KÖNYVISMERTETÉSEK.

ספר ארה כל אדם héber és „Kegyelet Forrása“ magyar címmel Halász Nátán igazgatótól egy igen becses könyv jelent meg. Szerző a Pesti Chevra Kadisa megbízásából, a főtisztelendő rabbínátus jóváhagyásával szerkesztette könyvét.

És evvel a bemutatással már le is tehetném tollamat. Hisz jobb és szak-
szerűbb dicséretet, mint a milyet a pesti főtiszt. rabbínátus héber és magyar
nyelvű jóváhagyásával nyújt, senki sincs hivatva mondani. „A munka felkarol min-
dent, a mi imádságokra, vallástörvényekre, szokásokra nézve, akár csak távoli
összefüggésben állana a Chevra Kadisa szent működésével. A héber imádságok
a befogadott régiék, a legjobb kútforrások, illetve kiadások nyomán a
gyászszal kapcsolatos vallástörvények és szokások úgy a héber, mint a magyar
részben szabatosak és mi a fődolog, minden tekintetben helyesek és a befoga-
dott idevágó szabványoknak és szokásoknak pontosan megfelelők.“ Így ír a
rabbínátus. Hozzátehetjük még azt is, hogy szerző megtisztította a héber
imákat az oda nem való zóharbéli részletektől és legtöbb helyütt az arammal
vegyes imákat tiszta bibliai nyelvre ültette át.

De ismertetése is bátran elmaradhatna, ha szórul-szóra lenyomatnám
szerzőnek tájékoztató bevezetését.

Engedje meg tehát a mélyen tisztelt szerző, hogy én is elmondjam neki
szemtől-szembe való dicséretemet, nem térek el a hagyománytól, mert csak
מקצת שבח.

Hadd szóljak először Halászról, mint íróról és költőről.

A héber prózai szöveg „a példánykép elfogadott prágai, frankfurti, han-
noveri és berlini szövegek nyomán,“ akárcsak modern nyelven irt dolgot
olvasna az ember, szabatos, rövid, kerüli a masszív frázisokat, a héber nyelv-
ben kevésbé járatos is megérti. De megismerkedünk a költővel is. **מנחת תורה**
című hálaímája a héber eredetiben talán még kifejezőbb mint magyar fordításában.

A vallási törvények és szokások magyar fordítása világos és szabatos,
olyannyira, hogy joggal mondja a **הסכמה**, hogy még az **עם הארץ** is eligazod-
hatik bennük. Különben is a magyar fordítás valamivel bővebb a héber szö-
vegnél és sokkal színesebben fejti ki azokat a kegyeletes szokásokat, melyek
a beteg és halott körül fejlődtek.

Engem, a tanítót leginkább a bibliai szöveg fordítása érdekelt. Mond-
hatom, igen sok nehezen érthető hely Halász fordításában nyerte csak igazi
értelmét. A fordítás nem szolgálilag hű, szórul-szóra megegyező és épen azért
az ima benyomását teszik az emberre az ő zsoltárfordításai.

Van a bibliai íróknak és költőknek egy igen eredeti sajátosságuk, hogy
egy és ugyanabban a zsoltárban vagy prófétai beszédben folyton változtatják
a személyt, pedig ugyanarról a személyről van szó. Pl. a 121 zsoltárban:
1. Fölemelem szememet a hegyek felé, honnét jön az én segítségem?
2. Segítségemet az Urtól várom, az ég és a föld Teremtőjétől. 3. Nem engedi
megbotlani lábadat, nem szunnyadozik az őrződ. stb. A 3. versben újra csak

az első személyt vártuk, lábamat és őrzöm, nem pedig a második személyü birtokos személyragot.

Szerző a fordításban megtartja az eredeti személyt és annyira hatolt a biblia szellemébe, hogy ez a változtatás mindig meg is felel a héber író szándékának. Ilyen fordítás a 90, 118, 121 és sok más zsoltár fordítása.

Hadd mutassam be már most a könyvet tartalmilag.

Három részre oszlik a könyv.

Az első rész hat szakaszból áll. Minden szakasz élén héberül és magyarul az odavágó vallási rendeletek (רִיבּוּיִם) és szokások (מִנְהַגִּים).

Az első szakasz szól a betegek látogatásáról. Egyszerű, keresetlen szavakban utal a beteglátogatásnak zsidó vallási szempontból való fontosságára. Megtanít, hogy mely héber verssel üdvözljük a beteget és hogyan búcsúzzunk tőle. Ebben a szakaszban találjuk a betegnek önmagáért való imáit úgy héberül, mint magyar fordításban is.

A második szakaszban vannak a betegért való könyörgések; szól arról az ősrégi, Jákob által hagyományozott szokásról, hogy a beteg szülő áldja meg gyermekeit; (idézni szeretném a szerzőnek minden szavát). magában foglalja a súlyos betegségből felgyógyultnak hálaimáját otthon és a templomban.

Harmadik szakasz: A haldokló körül követendő eljárásról; mindazok az imák, bibliai versek, melyeket a hagyomány a halál közeledtével, a kimulás után a jelenlevőkkel elmondhat; beszél a gyászolók maguktartásáról a temetés előtt, elmondja pontosan és szabatosan mindazon törvényeket, melyek a gyászolókra a temetés előtt kötelezők, illetőleg milyen törvények (מִצְוֹת) megtartása alól fel vannak mentve; végül a ruha megszaggatásának előírásai.

A negyedik szakasz: A halottak kísérése a temetőbe, magába foglalja a szokásokat, imákat melyek a temetés alkalmával a halottas házban, a tetemházban, a sir behantolásánál és azután szokásosak.

Az ötödik szakasz: a gyászszertartásokról a mélyebb és könnyebb gyász idején, a sivo, slosim és a 11 hónapig tartó gyász idején; mennyiben szünteti meg ezeket a szombat, ünnep és félünnep; mihez tartás az első hónapon belül és az ennél később vett halálhír alkalmával; a gyászolók vigasztalása, kadis imája és étkezési imája; a halálozási nap évfordulójáról (Jahrzeit, mely német szó, állítólag még Indiában is ismeretes); sirkőavatás; a főünnepeken szokásos maszkirról; a gyászünnepelekről (הַסִּפּוּר) melyeket elhunyt nagyjainkért tartunk.

A hatodik szakasz tartalmazza a héber imákat, melyek az ugynevezett קִבּוּר אֲבוֹת alkalmával szokásosak. A fordítást pótolja egy külön „Harmadik Rész“ a megfelelő magyar imádságokkal. Megelőzi e szakaszt egy elmélkedés a lélek halhatatlanságáról. Ezen elmélkedés nem akar philosophailag bizonyítani, hanem magába foglalja a szentirási helyeket, melyek a lélek halhatatlanságáról, valamint a feltámadásról szólnak. Ezen elmélkedés magyar fordítását a harmadik, azaz magyar rész elején az olvasónak figyelmébe ajánlom.

A II. rész, melyet szerző ujonnan számoz, két szakaszra oszlik.

Az első szakaszban imák a beteg felgyógyulásáért; a névváltoztatásról, mely szokásnak magyarozatát a szerző szavaival iktatom ide: „Ezen jámbor szokásnak következő értelme van: Az őszinte megjavulás és igazi bűnbánás kell, hogy az embert teljesen mássá változtassa; a megtértnek jövő életmódja egészen más legyen, mint a milyen a múltban volt. Ennek külső jeléül azelőtt viselt nevét is mással cseréli fel.“

A második szakasz szól a holttest mosdatásáról, felöltöztetéséről, az elhantolás körül követendő eljárásról, valamint magába foglalja az imákat, melyek e kegyeletes szertartásoknál elmondandók. Szól még a halottak exhumálásáról és végül közli a pesti hitközs. elhunyt rabbijainak héber sírfeliratait. Függelék gyanánt magyarul a pesti Chevra Kadisa alapszabályainak kivonatát.

A harmadik rész, szintén új számozással, tisztán magyar imák, még

pedig nem az első rész 6. szakaszának magyar fordítása. hanem szabad átültetés, a mai kor vallásos és kegyeletes felfogásához simulva. E rész magyar imakönyv számba megy, mert tartalma könyörgő imák a vallásos élet viszonyaira.

De hát hol maradt a kritikus? Nézem, nézem ezt a pompás nyomású könyvet, hát hála Istennek, csakugyan felfedeztem egy hibát is. Helytelen az én nézetem szerint, hogy a három részt különbözőképen számozta. Zavarólag hat ez különösen a tartalomjegyzékben. Ebből magyarázom, hogy a 203—264. oldalon előforduló imák, valamint a 3. rész, azaz a magyar imák, a magyar tartalomjegyzékből teljesen kimaradtak. A második részhez csatolt magyar függelék jobbról balra van lapszámozva és balról jobbra olvasandó, a mi szintén zavarólag hat.

A könyv külsejére az a megjegyzésem, hogy úgy a héber, mint a magyar nyomás pompás, hiba nélküli, mert a mit szerző sajtóhiba gyanánt feltüntet, nem értelemzavaró, a papirosa is finom, csak bekötésnek stilszerűbb fekete bekötést szerettem volna.

És így melegen ajánlhatom a könyvet a nagy közönségnek, nemkülönben a kartársaknak, a kik különösen kisebb hitközségekben sokszor vannak abban a helyzetben, hogy valamely vallási kérdésben felvilágosítást adjanak.

Dr. Braun Salamon.

Az I. M. I. T. Évkönyve. (Kiadja az Izr. Magyar Irodalmi Társulat. Szerkeszti Bánóczi József. 1903.) Évről-évre hűségesen jelenteti meg az I. M. I. T. évkönyvét — mondjuk meg mindjárt igazi véleményünket — mindannyiszor az *immár fölcsigázott várakozások kielégítésével*. A könyv beosztásáról és szerkesztéséről talán fölösleges szólanom: ez minden évben változatlan. Csak a tartalmáról akarunk némi tájékoztatást nyújtani. Első sorban tudományos részéről, a melyről dicsérőleg kell kiemelnünk, hogy tanulságos voltán kívül érdekes tárgyakat ölel föl. Egyik-másik aktuális is. Dr. Eisler Mátyás *Egy babérlevél a Kossuth koszorujába* címmel Kossuthot mutatja be zsidó nézőpontból. Ismerteti a kor fölfogásait, Kossuth nézeteit, a nehézségeket és annak következtében az emancipáció sikertelenségének okait. Együttal kimutatja, hogy Kossuth a zsidókérdés bolygatásánál magasabb, mert emberi eszméket szeretett volna érvényesíteni. Eisler állításai igazolására szorgalmasan tallózott Kossuth iratai, hírlapi cikkei és magánosoknak irt levelei között. Dr. Pap Dávid a *Zsidók vándorlásáról* értekezik. A kitünő nemzetgazdász már másodszor ir ezen a címen az Évkönyvbe s mint akkor, úgy most is megcáfolhatatlan számok adataival kimutatja, mennyire mesébe való, hogy a zsidók bevándorlása országunkba nagy. Pap Dávid jogos szemrehányást tesz nekünk zsidóknak is, a miért magunk sem ismerjük magunkat s fölülünk minden rólunk terjesztett képtelenségnek, a nélkül, hogy a hir valóságát megvizsgáljuk. Pedig csak a statisztikai adatokra kellene figyelniünk és látnunk, hogy a ruténlakta vidékeken a zsidók aránya a többi lakossághoz képest erősen apadt.

Dr. Kecskeméti Lipót az orsz. rabbiképző-intézet huszonöt éves jubileuma alkalmából arról a hatásról számol be, melyet ez az intézet a magyar zsidóságra gyakorolt. Megismerteti az intézetet és egész berendezését, bemutatja a tanulók anyagát, ottani fejlődésüket és működésüket a hitközségekben, a tudományos életben és a zsidó gondolkodás és érzés megerősítésében. — *Meller Simon* Michel Angelonak egy bibliai ábrázolásáról, szemben az eddigi fölfogásokkal azt tartja valószínűnek, hogy azt a jelenetet tünteti föl, a melyről Mózes első könyve homályosan megemlékszik, de a melyhez az a régi hagyományos magyarázat fűződik, hogy Lemech ölte meg Kaint. — *Balkányi Kálmán* A *kacérok* címmel Bourget Pál *Étape* című regényét ismerteti, a hol a szerző egy zsidó fiatal ember egyéniségét a legelőnyösebb oldalról ábrá-

zolja. Ismeretes, hogy Bourget tolla a reakció céljait szolgálja. — Dr. *Schwarcz* Gábor azokról a kérvényekről szól, melyeket a horvát zsidóság a mult század negyvenes éveiben a helytartósághoz intézett. Természetesen, csekély eredménynyel. *Schwarcz* cikkének érdekességet kölcsönöz az a körülmény, hogy eddig még nem ismert okiratokat mutat be. — *Peisner* Ignác *A tizenkilencedik század magyar zsidó irodalmát* ismerteti. Sajnos, szerzőnek nincs tudomása arról, hogy iskolai tankönyveken kívül egész sora a zsidó tudományos műveknek látott napvilágot. — Dr. *Heller* Bernát. *Victor Hugo vallástörténeti és vallásirodalmi tudományát* méltatja. Bevezetésül megemlíti, hogy mily gyökeres átalakuláson ment át *Viktor Hugo* világnézete. Ifjúságában a katolicismusért rajong, későbbben a társadalmi és felekezeti korlátok ledöntéseért. *Shakespeare*nek szentelt tanulmányaiban kifejti, hogy a költészet erkölcsi célokat szolgáljon és reáutal, *Jób*, *Mózes*, *Daniel*, *Amosz*, *Ezekiel*, *Jesajás*, *Jeremiás*, *Dávid* és *Salamon* műveire, a hol a költői szépség szolgálja a tartalmi nemességnek. Sajnos, *Viktor Hugo* felületessége sok minden naivságot is mondat el vele. A bibliai történet alakjai zavarosan jelennek meg előtte. *Saul* és *Ezra* egymással beszélgetnek, *Salamon* látja azt az ujjat, mely a *Mné*, *Mné Tekél* *Ufarszint* írta s sok ahhoz hasonlót. Sokkal zavarosabbak a fogalmi a talmudról, melyet minden alkalommal becsmérel és melynek tanait nem is ismeri. Hibáztatja pl. a talmudnál, hogy a szertartásokat olyan fontosnak tartja, mint a nemes érzületet, de a szertartásokról olyan sokszor a nevetségességig furcsa állításai vannak, hogy komolyan nem is vehető. — De hát ez olyan hiba, a mely a mi „tudósainkat“ is jellemzi. Így pl. a „*Budapesti Szemlé*“-ben egy theologus egész komolyan állítja, hogy a *Semone Eszré* ma is *imádságszijaikra és ajtófélfáinkra* van erősítve. — S így végig megy *Viktor Hugo* a talmud történeti és irodalmi tartalmán, mindenütt ugyanazzal az alapossággal. Érdekes, hogy jóllehet a zsidókról úgy nyilatkozik, hogy ők és a görögök pénzdarabért lelket mérnek, mégis későbbben, mikor a politikai életben részt vesz, észreveszi azokat az igazságtalanságokat, melyeket a zsidóknak szenvedniök kell és minden alkalommal tiltakozik azon jogtiprás ellen, melyet a pápa még a 19. században is megenged magának a zsidók ellen. Dr. *Venetianer* Lajos az *am hoórec* jelentésével foglalkozik. *Am hoórec* szószerinti értelmében parasztot jelent. Idővel olyan embert, a ki nem foglalkozott közügyekkel, az idiotát — a szó akkori értelmében — vagy a laikust. Tényleg az *am hoórec*-ban mind a három szóból van valami. Csakhogy ez a fogalom a történeti idők folyamán egyre tágult és már 1700 évvel azelőtt sem voltak tisztában azzal, kit illessenek ezzel a névvel s különböző ismerető jelét adták. Jobbadán olyanokat, hogy a tóra törvényeit és zsidó voltát semmibe sem veszi. Azért meg is tiltották, hogy tanuságát elfogadják, a leányát feleségül vegyék és sok mást. Természetes, hogy az *am hoórec* viszont gyűlölettel viseltetett minden tudós ellen. *Venetianer* itt a talmudnak *am hoórece*ekkel összefüggő elbeszéléseit bőven ismerteti és végül a szentírás irodalmán és a zsidó történeten keresztül vezeti az olvasót, mindenütt föltüntetve, kit neveztek ebben a korban *am hoórec*nek. A szót magát *Venetianer* se tudja lefordítani, de tagadhatatlanul, hogy fogalmi körét elég részletességgel bemutatja. — *Tábori* Róbert a zsidók életét írja le a bosnyák okkupáció alkalmával. — *Pásztori* Mihály a „*Szól a kakas már*“ kezdetű nóta szerzőjéről ír szép tanulmányt. Ismeretes, hogy ezt a nótát *Rabbi Eizik* nagykállói rabbinak tulajdonítják. Még dr. *Bacher* Vilmos „*ó-zsidó iskola*“ című cikkét kellene ismertetnem. Ugy tudom, hogy e lapok a tudós rabbiképző-intézeti tanár tanulmányát bővebben is külön tárgyalják.

Szépirodalmi munkálatokat is közöl az Évkönyv : *Radó* Antal (versek), *Pásztor* Árpád (Ábel halála), *Gerő* Károly (Száli néni), *Patai* József (Nagiára verseiből), *Kiss* Arnold (Nem adom), *Ágai* Adolf (Egy régi naplóból), *Sebestyén* Károly

(Euthunasia), Lengyel Laura (Küzdelmek), Gábor Andor (Mózes), Kisteleki Ede (Éjféli nap), Dr. Löwy Ferenc (A zsidó sibylla verseiből), Hajdu Miklós (Hivatalbeli emberek), Dénes Tibor (Az aranyborju), Heves Kornél (Mindentudó Áron bácsi), Feleki Sándor (Gyermekmesék), Pásztor Mihály (Egy régi nóta), és Lenkei Henrik (Korda Gyuri megtérése).

Az érdekes könyvet a titkári, bizottsági jelentések és egyéb tudnivalók zárják be.

Még megjegyezzük, hogy a társulati tagok tagilletményül az I. M. I. T. az „*Utolsó próféták*“ most elkészült fordítását is kapták.

Budapest.

Dr. Frisch Ármin.

Az ó-zsidó iskola. E cím alatt jelent meg az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat ez idei Évkönyvében világhírű tudósunktól, dr. *Bacher* rabbiszemináriumi tanártól, egy értekezés, mely már legelső sorban a zsidó tanítókat érdeklő tárgyánál fogva is igényt tarthat arra, hogy e lap olvasóinak figyelmét egy külön ismertetés keretében is ráirányítsuk.

A zsidó iskola a legrégebb kulturális intézmény, mely felekezetünk művelődési körében szakadatlan folytonosságban mai napig is fennáll. Üldözések, kiűzések alig szakíthatták meg köztünk a gyermekek iskoláztatását, mert bárhová is vetette a sors őseinket, legelső és főgondjuk mindig gyermekeik szellemi kiképeztetése volt. Még a zsinagógánál is előbbre valónak tartották az iskola-alapítást. Talmudi és középkori vallásirodalmunk annyi adatot tartalmaz a zsidó iskola mindenkori létezéséről és szervezetéről, hogy összegyűjtése és rendszeresítése olyan neveléstörténetet adna, mely a maga nemében páratlanul állna a világirodalomban. Egynehány kísérlet ilyen történetnek, vagy egyes korszakok zsidó nevelési és iskolai viszonyainak bemutatására már történt ugyan, mint pl. Straszburger und Markustól német nyelven, Simon Józseftől francia nyelven és Schechter J.-tól angol nyelven, de egy *alaposan és kimerítően irt teljes* zsidó neveléstörténetnek még mai napig is hiányában vagyunk. Hogy ez milyen legyen és lehet is, arra fényes példát ad Gudemannak „Geschichte der Erziehung und der Cultur der deutschen, italienischen und abendländischen Juden im Mittelalter“ című háromkötetes munkája és az előttünk fekvő becses tanulmány dr. Bacher tanártól.

A tudós szerző munkája, noha sok ismeretes adatra is akadunk benne, mindvégig leköti az olvasó figyelmét és világos képet ad nekünk az ó-kori zsidó iskoláról. Mindjárt elején szerzőnek egy igen érdekes feltevésére akadunk, mely fontosságánál fogva már egymagában is méltó arra, hogy minden zsidó tanító tudomására jusson. Szerző az általa összegyűjtött forrásadatok alapján jogosan teszi fel azt, hogy a palaesztinai *általános* iskoláztatás megalapítója nem úgy, a mint eddig hittük: Jozsua ben Gemala, hanem a két-száz évvel előbb élő *Jozsua ben Perachja*, a kit a hagyomány, a mint szerző kimutatja, az előbbivel összetévesztett. Dr. Bacher az ó-zsidó néptanítás kezdetét különben még sokkal régebb időbe vezeti vissza. Idézeteinek alapján némi képet nyerünk a már a *szóferek* idejében is fenálló népoktatásról. A szófer szó alatt később nemcsak az irástudót, hanem egyszersmind az iskolamestert is értették. Igen érdekes azon kimutatás is, hogy minden zsinagógához két iskola, egy alsó- és egy felsőfoku tartozott; az alsónak *Beth Ha-széfer* volt a neve — tancélja volt: a biblia olvasása és megértése — a felsőé *Beth Talmud*, tancélja: a szóbeli tan, a hagyományos magyarázatok, szabályok és tanok elsajátítása. Ókori őseink gondját a gyermeknevelés körül legjobban jellemzi Josephus, történetírónknak azon mondása: „Mindennél többet törődünk a gyermekneveléssel.“ Szerző tengersok eredeti idézetével megvilágítja az ó-zsidó iskolát minden oldaláról, beszél a tankötelezettség kérdéséről, az iskolai felügyeletről, a didaktikáról, a módszerről (szerző szerint concentrálás

által azon voltak, hogy az érzületre hassanak és az életnek neveljenek); beszél továbbá a taneszközökről, a helyiségről, a büntetésről, a szünetről és a fizetésről. Szóval: az ó-kori zsidó iskola egész szervezete bontakozik ki szemünk előtt ezen tudományos értekezésből, melyet minden zsidó tanítónak olvasni kellene és melyért hálával tartozunk a tudós tanárnak, hogy vele tanügyi irodalmunkat meggazdagította. E munkája által, ő ép úgy, mint dr. Blau Lajos tanár is az ez évi szeminariumi értesítőben megjelent értekezése által (az ó-héber könyv) a tanítók tanítójává lett. Bár csak többi tudósaink is tudományos kutatásaikban a zsidó tanügy multjával, jelenével és — jövőjével foglalkoznának!

M—l B—t.

Baumgarten Simon

1823—1903.

A halál szörnyű módon pusztít a miskolczi zsidó tanítótestület soraiban. Rószinger Mártont lassu kór emésztette meg élte virágjában; Bleyer Izsák idegenben, fürdőhelyen, a hova írt ment keresni gyötrő baja ellen, aluszsa örök álmát, most pedig a tanítók egyik nesztorát, Baumgarten Simont ragadta el február 14-én kegyetlenül és váratlanul; váratlanul mondom, mert halálát betegség nem előzte meg. Pénteken még egész nap tanított, este még tréfált gyermekeivel és unokáival és hajnalban már halott volt. Szívszélhüvés oltotta ki a ritka erős testalkatu, rózsás arcu öreg életét. Halálát kartársain kívül gyöngélkedő neje, három fia és két leánya gyászolja.

A megboldogult azon, fájdalom, egyre ritkuló emberek közzé tartozott, kiket nem tettetett, hanem igazi vallásosság, a vallás szent igéihez való ragaszkodás, különösen pedig Istenben vetett szilárd eltántoríthatatlan hit vertegek fel, hogy a sors csapásait, az élet viszontagságait bölcs nyugalommal tudják elviselni.

A mostani fiatal tanító-gárdának fogalma, de még sejtelve sincs arról, hogy milyen volt a negyven év előtti zsidó tanítónak az élete. Zaklatott, kóbor és bujdosó, élete a vackából kivert erdei vadéhoz hasonlított, melyet a kegyetlen vadász üldözése mindenütt nyugtalanít.

Földhöz ragadt szegénység volt a kedves pajtása; vándorbot az igazibarátja és kétségbeejtő nyomor az ikertestvére. Oh, azok bátran mondhatták Göthével, a nagy német költővel: „Kinek száraz kenyerét forrón omló könnyek fel nem áztatták, ki a bútéljes éjszakákat sirva át nem virrasztotta: az nem ismer titeket, ti mennyei hatalmak!” Baumgarten Simon is az említett gárdához tartozott. Született 1831-ben, Mérán, Abaujmegye egyik falujában. Az akkori idők szokása szerint csak a héberben és a talmudban nyert oktatást. Felsőiskolával majd Baktán, majd Parádon nevelősködött, onnan Abauj-Szántóra ment, a hol megnősült. 1873-ban Miskolczra költözött. Abban az időben a miskolczi izr. hitközség két pártra szakadt; t. i. orthodox- és neolog-pártra. Az orthodoxok egy külön iskolát szerveztek, melynek egyik tanítója Baumgarten lett. Ezen iskola azonban igen rövidéletű volt. Mert 1875-ben a két párt egygyé lett, még pedig tisztán orthodox jellegűvé. Dr. Ixel Soma, ki már akkor az iskolaszék élén állott, Baumgartent azon feltétellel vette át a mostani iskolánkhöz, hogy ha magának legrövidebb időn belül tanítói oklevelet fog szerezni. 1877-ben a tanképesítő vizsgát Budapesten jó sikerrel kiállván, iskolánknál egészen a bekövetkezett haláláig működött szakadatlanul. 1896-ban az Orsz. Izr. Tanító-egyesület északkeleti fiókkörének Miskolczon tartott gyűlése

Baumgartent választotta elnöknek és ebbeli minőségben elnökölt a rá következő évben az Egerben tartott gyűlésen is.

Sokan csodálkoznak, hogy az öreg tanítók a magas korral járó testi fogyatékoságuk dacára nem akarnak nyugdíjba menni; azonban annak igazi okát csak igen kevesen tudják. A népoktatási törvény 40 szolgálati évet szabott a tanítóra. Azonban a tanítók nyugdíjtörvénye csak 1875-ben jött létre. Innen van az az anomalia, hogy sok öreg tanítónak, dacára annak, hogy ötven évnél tovább működött a néptanítás rögzös pályáján, nyugdíjaztatásakor még sincs több 30 szolgálati évnél. Ha még azt is tekintetbe vesszük, hogy nyugdíjaztatása esetén a lakbér élvezésétől is elesik, nem kell csodálkoznunk, hogy — úgyszólván — éltek utolsó lehelletéig tanítanak. Szegény Baumgartent is a jelenleg napirenden lévő nyugdíjtörvény revíziója tartotta vissza a nyugdíjba való menéstől. Mint vele sokan, ő is attól várt csekélyke előnyt, mely mostoha sorsán lendítsen.

A földi hatalmasoktól várva-várt törvény revízióját el nem érhetette, mert egy magasabb hatalom tartott revíziót az ő élete felett és elszólította az élők sorából.

Szegény megdicsőült kollega! A te életed mutatta, hogy a tanító sorsa tűrni és szenvedni, osztályrésze: a nyomor és önmehtagadás.

Te boldog vagy, mert már kiszenvetted; de mennyit fognak még szenvedni azok, kik szintén mostoha sorsuk valamelyes jobbra fordulására várnak? Isten veled! Áldás és béke honoljon sirhantod felett. Emléked élni fog szerető kartársaid szívében!

Temetése február 15-én a közönség nagy részvéte mellett ment végbe. Koporsója köré több szomszéd község tanítói, nemkülönben a helybeli többi felekezetek tanítói is csoportosultak. A tanfelügyelőség részéről *Pálfy* segéd-tanfelügyelő volt jelen. *Rosenfeld* Mayer főrabbi, kinek az elhunyt testi-lelki barátja volt, szép, bölcsészeti eszméktől áthatott beszédben méltatta az elhunyt kartárs érdemeit. A tanítók részéről pedig *Krausz* Simon igazgató szépen átgondolt, meleg szavakban mondott bucsuztatót. Künn a temetőn, az elhunyt nyitott sírjánál *Fischer* Sámuel tanító magas szárnyalású, költői lendülettel irt klasszikai héber ódát szavalt el, melyben az elhunyt kartárs kiváló érdemeit méltatta. A tanítójukat elkisért növendékeket pedig mindnyájunkat könnyekre fakasztó gyönyörű szép beszédben *Schlesinger* Ármin leányiskolai igazgató bucsuztatta el. Végül e sorok írója is rövid pár szavakban bucsuzott el felejthetetlen kartársától.

Miskolcz.

Schönbrunn Márk.

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBŐL.

Lakbéremelés. A rózsahegyi hitközség folyó évi rendes közgyűlésén iskolája három tanítójának lakbérét egyenkint 120 koronáról 240 koronára emelte föl.

Helyettesítés. A makói hitközség az egyik beteg tanítója helyettesítésére fiatal kartársunkat, *Krausz* Jenő tanítót hívta meg.

VEGYESEK.

Lovag Wechselmann Ignác. A megdicsőült nagy emberbarát temetése, kivánsága szerint, egyszerűséggel, minden külső disz nélkül február hó 19-én folyt le. De a résztvevők nagy sokasága impozánssá tette a gyászmenetet. A pesti hitközség, a budapesti társadalom vezető tagjainak ritka

nagy számát láttuk a gyászházban; megjelent *Wlassics* Gyula minister is. Sem beszéd, sem karének nem volt a gyászháznál, csak künn a nyitott sírnál dr. *Weiszbürg* Gyula rabbi mondott megható, költői szép imát a megboldogult lelke üdvéért. Egyesületünket a temetésén küldöttség képviselte, melyet *Csukási* Fülöp, alelnök vezetett, ki a gyászoló családnak is condoleált. A megboldogult végrendeletét szombaton, febr. 21-én hirdették ki. A világra szóló nagy alapítványokon kívül, melyekről más helyen szólunk, *Wechselmann* Ignác még körülbelül 80.000 koronát hagyott különféle jótékony egyesületnek; köztük egyesületünk árva-alapjának is 1000 koronát. Egyesületünk központi vezetősége a magyar zsidó tanítóságnak a megdicsőült iránt való örök háláját méltó módon akarja kifejezésre juttatni; erre vonatkozólag utalunk az utolsó választmányi ülésről e számunkban közlött tudósításra.

Lőwy Mór. A pesti zsidóság egyik nagylelkű és áldozatkész férfia hunyt el január 31-én. *Lőwy Mór*, ki mint a hitk. választmányának és a fiárvaháznak buzgó tagja, évek óta részt vett községe ügyeinek intézésében, nevét országszerte ismertté és tiszteltté nagy biblia-tanulmányi alapjával tette. Százezer koronát adott át a hitközségnek, hogy ennek kamatjaiból tiz négyszáz koronás ösztöndíjjal jutalmaztassanak oly középiskolai tanulók, kik a biblia tanulmányozásában — természetesen az eredeti szövegben — az célra összeállított bizottság előtt sikeres haladást mutatnak ki. Igazi zsidó tett volt ez akkor, melynek nagy jelentőségét mi, tanítók ismertük fel legelőbb. Egyesületünk sietett is akkor a boldogultat tiszteletbeli tagjául választani, a mit *Lőwy* nagy köszönettel fogadott. Belépett egyszersmind alapító tagjaink sorába is. A boldogult biblia-alapítványának kiegészítését nyolcvanadik születése napjára ígérte. A gondviselés e kort nem engedte elérnie, de a megdicsőült végrendeletében mégis gondoskodott, hogy 5 év alatt alapítványa hagyatékából megkétszereződjék. Temetése febr. 2-án, az egész község részvéte mellett méltó módon folyt le. Nyugodjék békében! Az ő emlékét párját ritkító alapítványa fogja örökké fentartani, emlékét, mely igaz áldássá vált.

Az északkeleti fiókkör. A jelentkezések és értesítések nagy száma élénk jele azon érdeklődésnek, melylyel az ottani kartársak az északkeleti fiókkör ujjáébredését várják. A miskolci kartársak és különösen *Schlesinger* Ármin igazgató tehát szorgalmasan készülnek az alakuló ülésre, melyet március 16-ára terveznek. Előzőleg március 15-én a miskolci izr. iskolák tanítótestületeinek segélyegylete hangversenyt rendez, melyen a vendég kartársak is részt fognak venni. *Schlesinger* igazgató külön levélben és ezuton is kéri fel a kartársakat, hogy a gyűlésen résztvenni akarók mielőbb jelentkezzenek nála írásban, hogy lakásról gondoskodhassék. A meghívót a miskolci kartársak március első hetében fogják szétküldeni.

Nyilvános köszönet. Igen tisztelt kartársaimnak, kik két leányom eljegyzése alkalmából szivesek voltak engem üdvözölni, ezuton fejezem ki megemlékezésükért köszönetemet. S.-a.-Ujhely, 1903. február havában. Kartársi tisztelettel *Singer Izrael*, nyug. néptanító és hittanár.

Eljegyzés. *Dr. Fényes Mór* okl. rabbi és a pesti izr. hitközség hittanára február havában eljegyezte *Reich Jolán* kisasszonyt, *Reich Lipót* úr leányát Lukán. — Zombori tagtársunk, *Pártos Samu* tanító leányát *Jolánt* e napokban jegyezte el *Krausz Fülöp* besztercebányai főkántor úr. — Gratulálunk!

Meghívó. Igen tisztelt kartársaimat és barátaimat ez uton is tisztelettel meghívom *Gizella* leányomnak *Kun József* úrral, március hó 29-én, 1/2 1 órakor a dohány-utcai templomban tartandó esküvőjére. *Kornfeld Gyula.*